

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

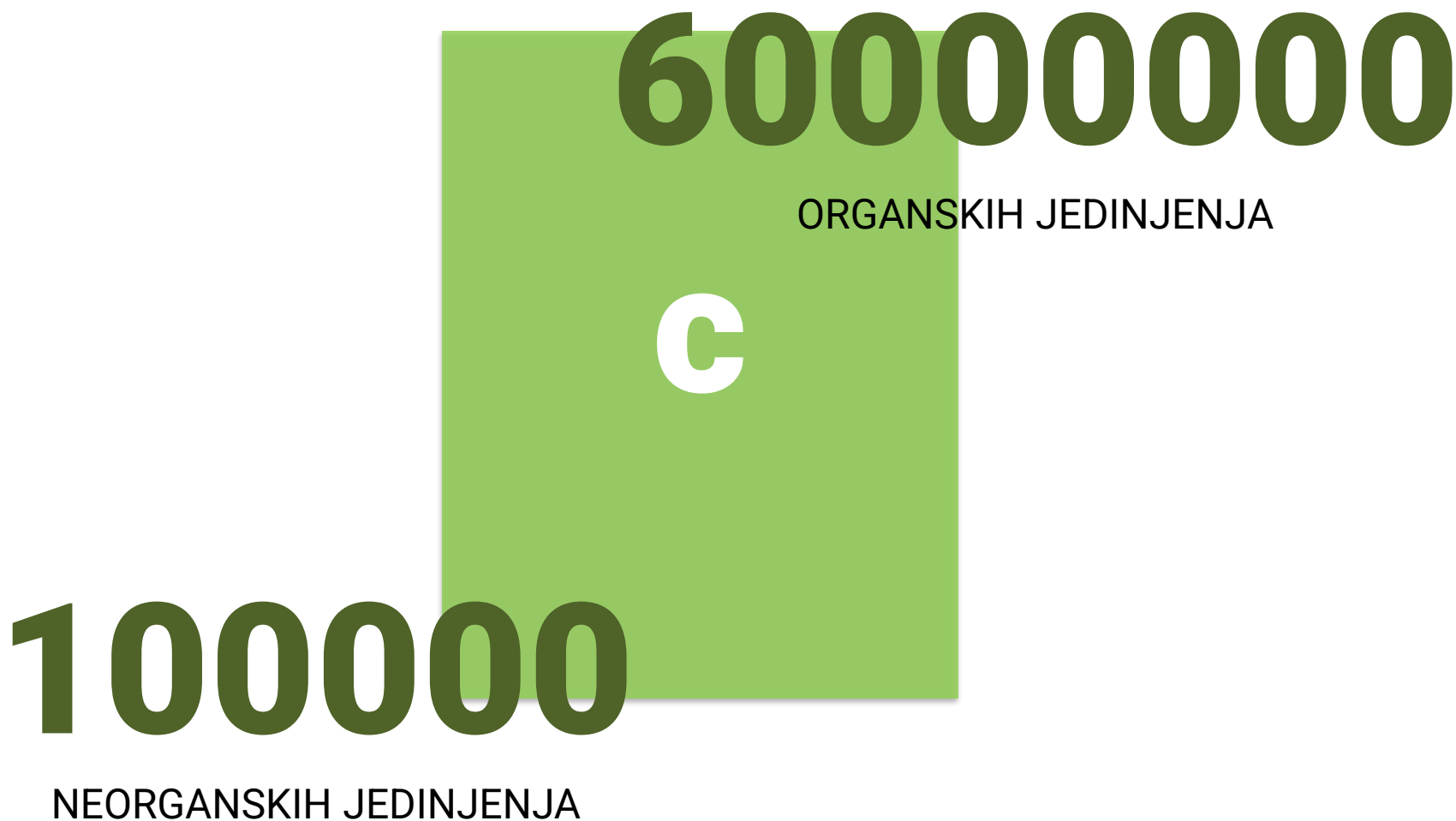
C

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

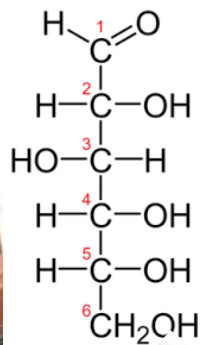
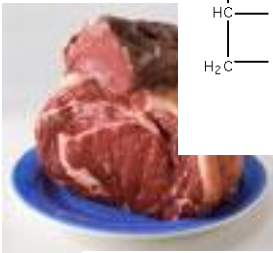
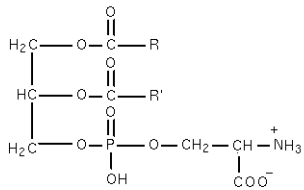
C

Organska hemija je
hemija ugljenika i
njegovih jedinjenja

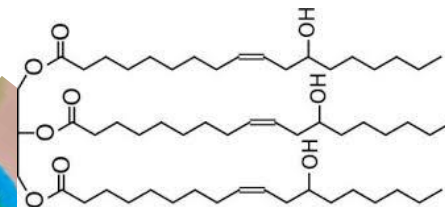
UVOD U ORGANSKU HEMIJU

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

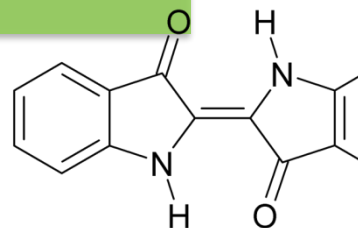
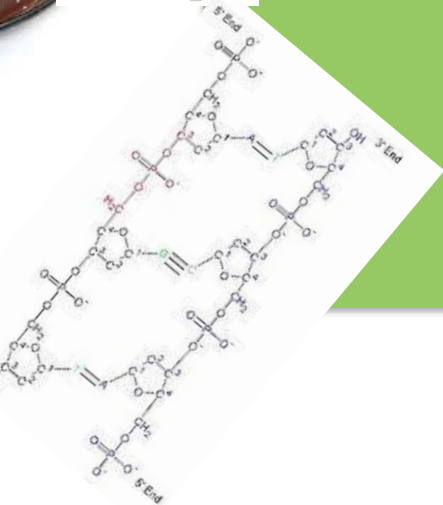

C

DNK

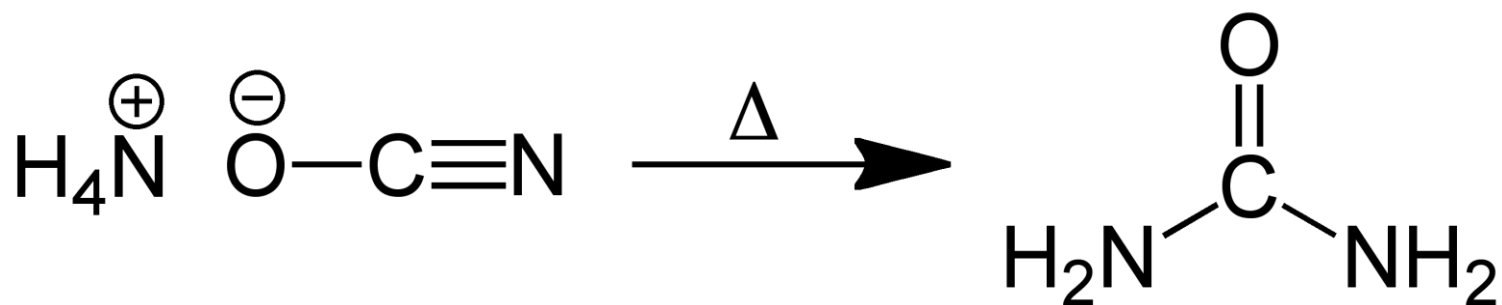
RNK

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

Mislilo se da mogu nastati samo u živim organizmima

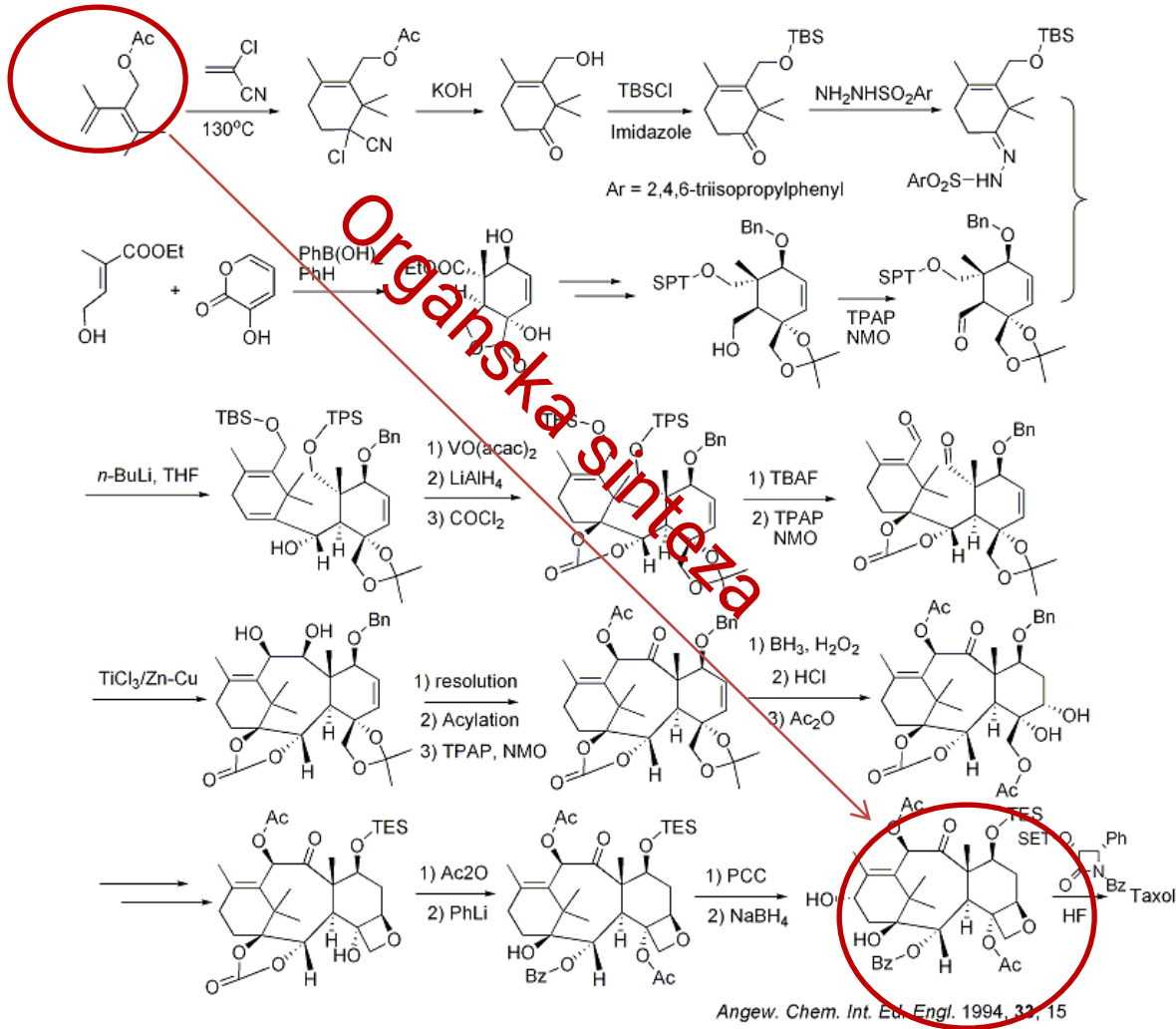
“organska”

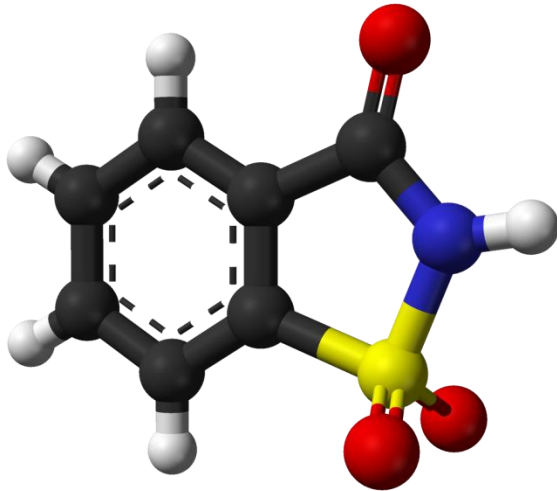
Sintetisao ureu

Wohler, 1828.

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

Saharin, vještački zaslađivač, 1879.

300x

HEMIJSKE VEZE

Pravilo okteta

Hemijska veza – elementi teže da postignu stabilnu elektronsku konfiguraciju najbližeg plemenitog gasa - oktetno pravilo

dublet $2\text{He } 1s^2$

oktet ns^2np^6

1A 1	2A 2											3A 13	4A 14	5A 15	6A 16	7A 17	8A 18
1 H																	2 He
2 3 Li	4 Be											5 B	6 C	7 N	8 O	9 F	10 Ne
3 11 Na	12 Mg	3B 3	4B 4	5B 5	6B 6	7B 7	8B 8 9 10			1B 11	2B 12	13 Al	14 Si	15 P	16 S	17 Cl	18 Ar
4 19 K	20 Ca	21 Sc	22 Ti	23 V	24 Cr	25 Mn	26 Fe	27 Co	28 Ni	29 Cu	30 Zn	31 Ga	32 Ge	33 As	34 Se	35 Br	36 Kr
5 37 Rb	38 Sr	39 Y	40 Zr	41 Nb	42 Mo	43 Tc	44 Ru	45 Rh	46 Pd	47 Ag	48 Cd	49 In	50 Sn	51 Sb	52 Te	53 I	54 Xe
6 55 Cs	56 Ba	71 Lu	72 Hf	73 Ta	74 W	75 Re	76 Os	77 Ir	78 Pt	79 Au	80 Hg	81 Tl	82 Pb	83 Bi	84 Po	85 At	86 Rn
7 87 Fr	88 Ra	103 Lr	104 Rf	105 Db	106 Sg	107 Bh	108 Hs	109 Mt	110 Ds	111 Rg	112	113	114	115	116		118

	57 La	58 Ce	59 Pr	60 Nd	61 Pm	62 Sm	63 Eu	64 Gd	65 Tb	66 Dy	67 Ho	68 Er	69 Tm	70 Yb
Metals														
	89 Ac	90 Th	91 Pa	92 U	93 Np	94 Pu	95 Am	96 Cm	97 Bk	98 Cf	99 Es	100 Fm	101 Md	102 No
Metalloids														
Nonmetals														

HEMIJSKE VEZE

Pravilo okteta

- Atomi imaju tendenciju da dobijaju, gube ili dele elektrone sve dok ih ne okruži osam valentnih elektrona

- Oktet elektrona sastoji se od punih s i p-podslojeva u atomu

- Postoji mnogo izuzetaka od oktetske norme, ali ovo pravilo predstavlja koristan okvir za mnoge važne koncepte vezivanja.

The periodic table is shown with group labels: 1A, 2A, 3A, 4A, 5A, 6A, 7A, 8A, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 3B, 4B, 5B, 6B, 7B, 8B, 1B, 2B, 5B, 6C, 7N, 8O, 9F, 10Ne, 11Na, 12Mg, 13Al, 14Si, 15P, 16S, 17Cl, 18Ar, 19K, 20Ca, 21Sc, 22Ti, 23V, 24Cr, 25Mn, 26Fe, 27Co, 28Ni, 29Cu, 30Zn, 31Ga, 32Ge, 33As, 34Se, 35Br, 36Kr, 37Rb, 38Sr, 39Y, 40Zr, 41Nb, 42Mo, 43Tc, 44Ru, 45Rh, 46Pd, 47Ag, 48Cd, 49In, 50Sn, 51Sb, 52Te, 53I, 54Xe, 55Cs, 56Ba, 71Lu, 72Hf, 73Ta, 74W, 75Re, 76Os, 77Ir, 78Pt, 79Au, 80Hg, 81Tl, 82Pb, 83Bi, 84Po, 85At, 86Rn, 87Fr, 88Ra, 103Lr, 104Rf, 105Db, 106Sg, 107Bh, 108Hs, 109Mt, 110Ds, 111Rg, 112, 113, 114, 115, 116, 118.

Legend:

- Metals (Yellow background)
- Metalloids (Purple background)
- Nonmetals (Light blue background)

Elements in the legend: 57 La, 58 Ce, 59 Pr, 60 Nd, 61 Pm, 62 Sm, 63 Eu, 64 Gd, 65 Tb, 66 Dy, 67 Ho, 68 Er, 69 Tm, 70 Yb, 89 Ac, 90 Th, 91 Pa, 92 U, 93 Np, 94 Pu, 95 Am, 96 Cm, 97 Bk, 98 Cf, 99 Es, 100 Fm, 101 Md, 102 No.

HEMIJSKE VEZE

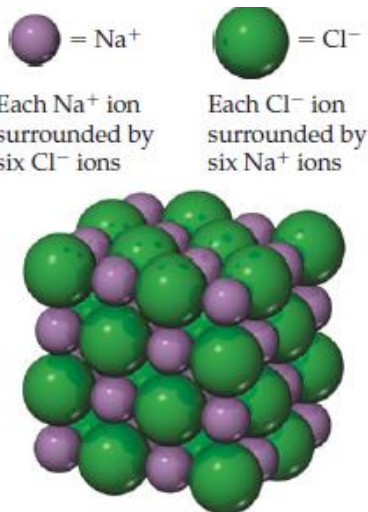
-
Atomi imaju tendenciju da dobijaju, gube ili dele elektrone sve dok ih ne okruži osam valentnih elektrona

JONSKA VEZA

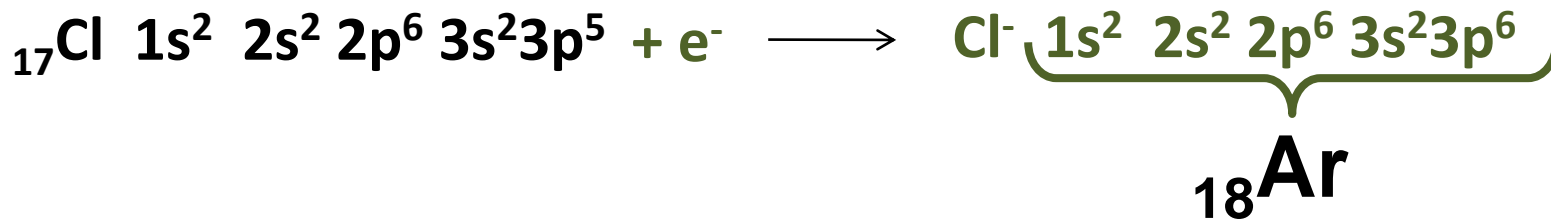
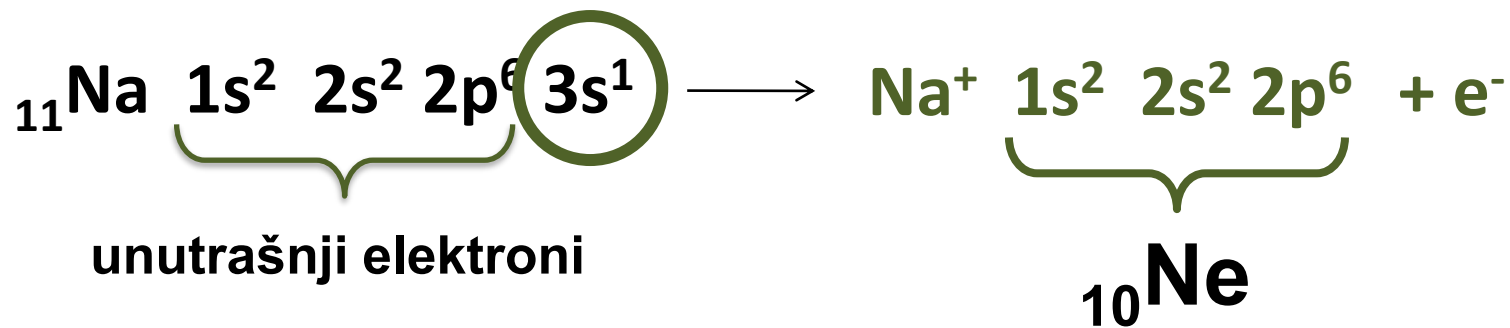
KOVALENTNA VEZA

HEMIJSKE VEZE

Jonska veza

valentni elektroni

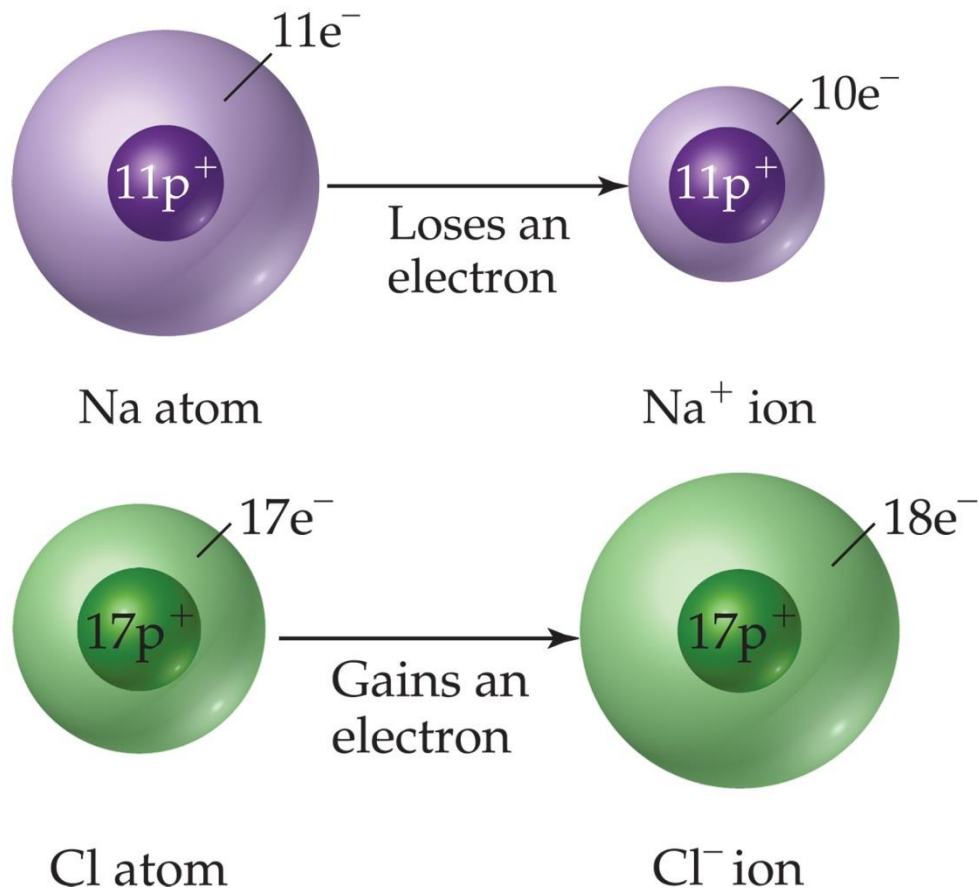

HEMIJSKE VEZE

Jonska veza

**elektrostatičke
sile**

HEMIJSKE VEZE

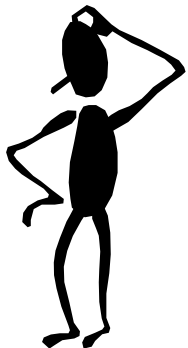
Kovalentna veza

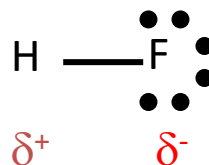
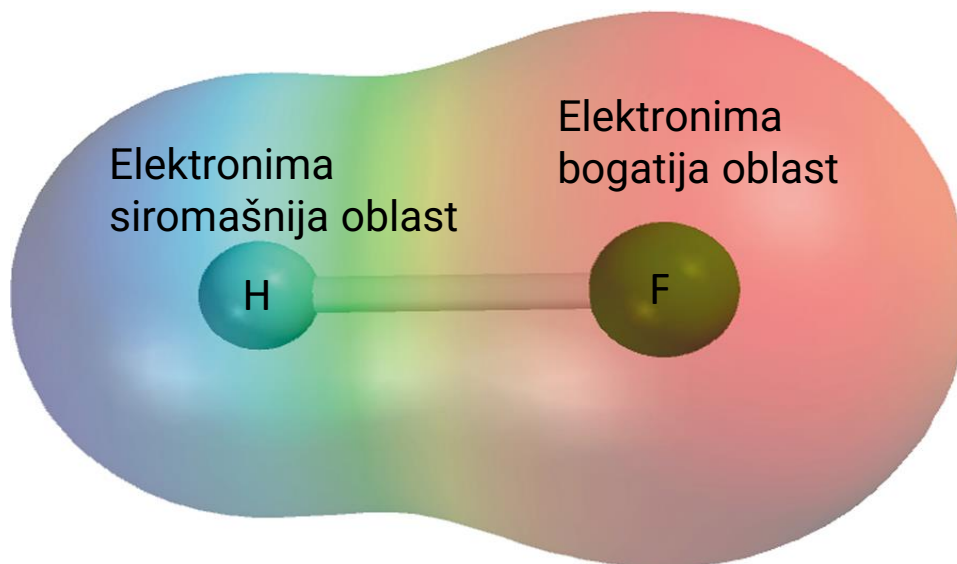
- U kovalentnim vezama atomi dijele elektrone
- Dijeljeni par elektrona djeluje kao neka vrsta “lijepka” za povezivanje atoma zajedno

HEMIJSKE VEZE

Kovalentna veza

Da li elektroni iz zajedničkog para jednako pripadaju i jednom i drugom atomu?

HEMIJSKE VEZE

Polarna kovalentna veza

Compound	Bond Length (Å)	Electronegativity Difference	Dipole Moment (D)
HF	0.92	1.9	1.82
HCl	1.27	0.9	1.08
HBr	1.41	0.7	0.82
HI	1.61	0.4	0.44

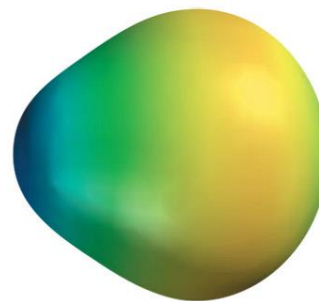
Što je veća razlika u elektronegativnosti, veza je polarnija

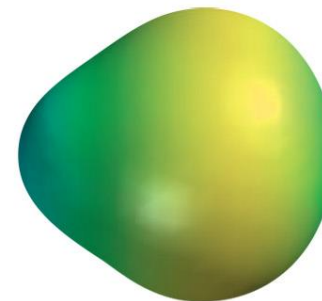
HF

HCl

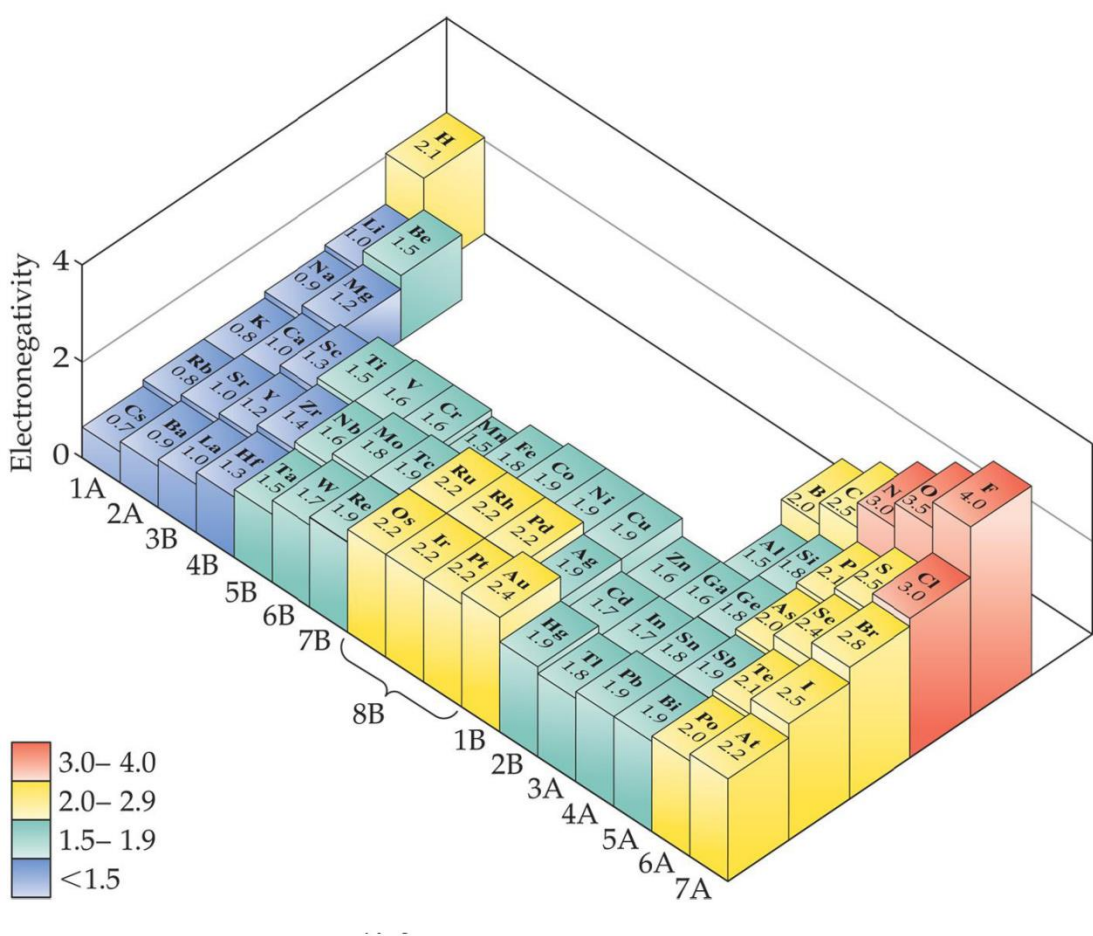
HBr

HI

HEMIJSKE VEZE

Polarna kovalentna veza

4.0 – 4.0 = 0 nepolarna

4.0 – 2.1 = 1.9 polarna kovalentna

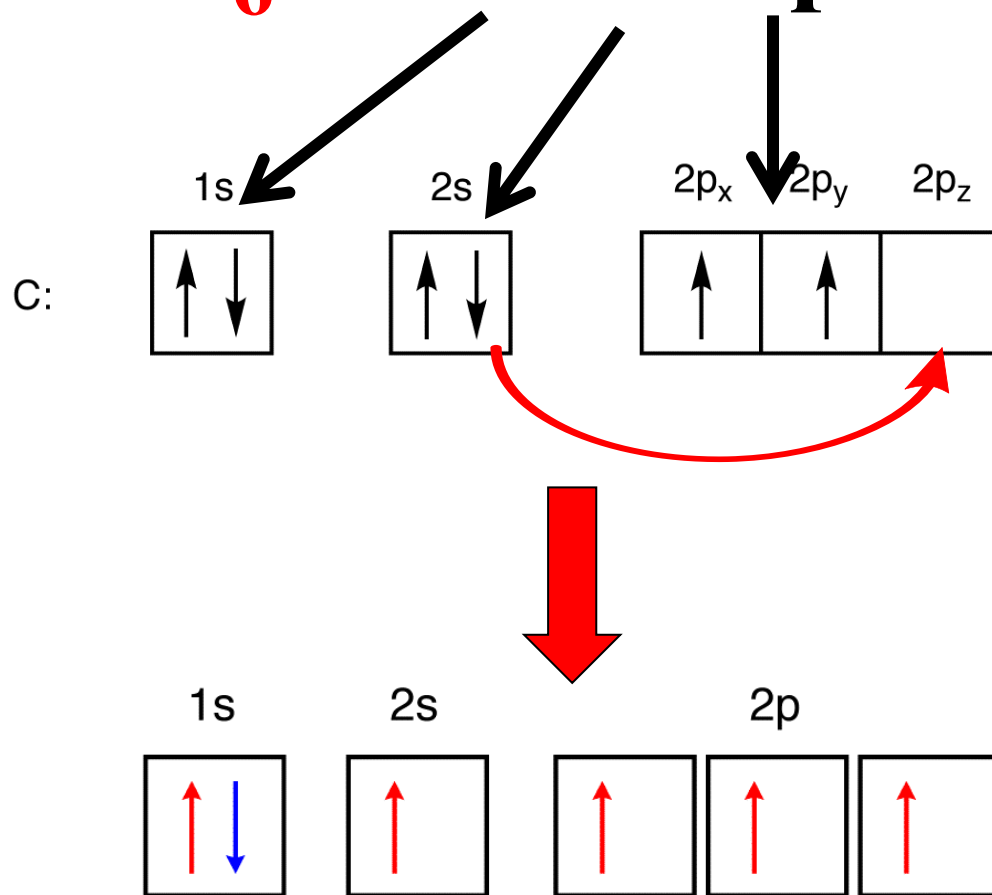
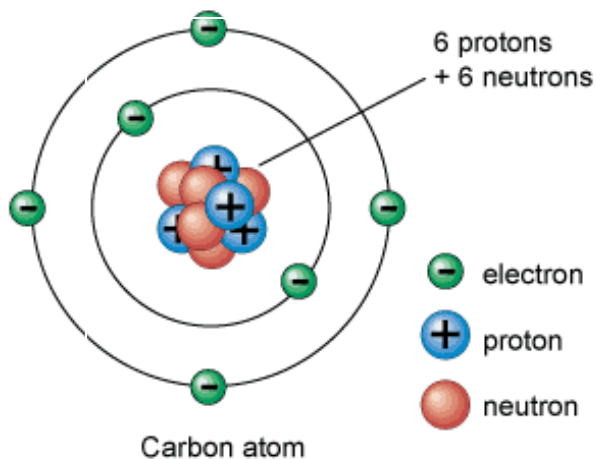
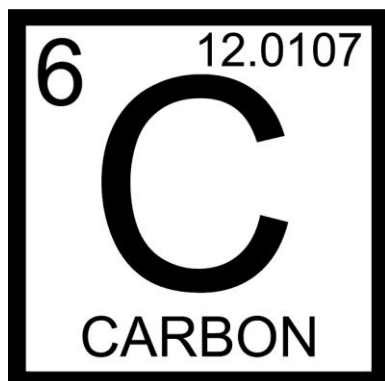

4.0 – 1.0 = 3.0 jonska

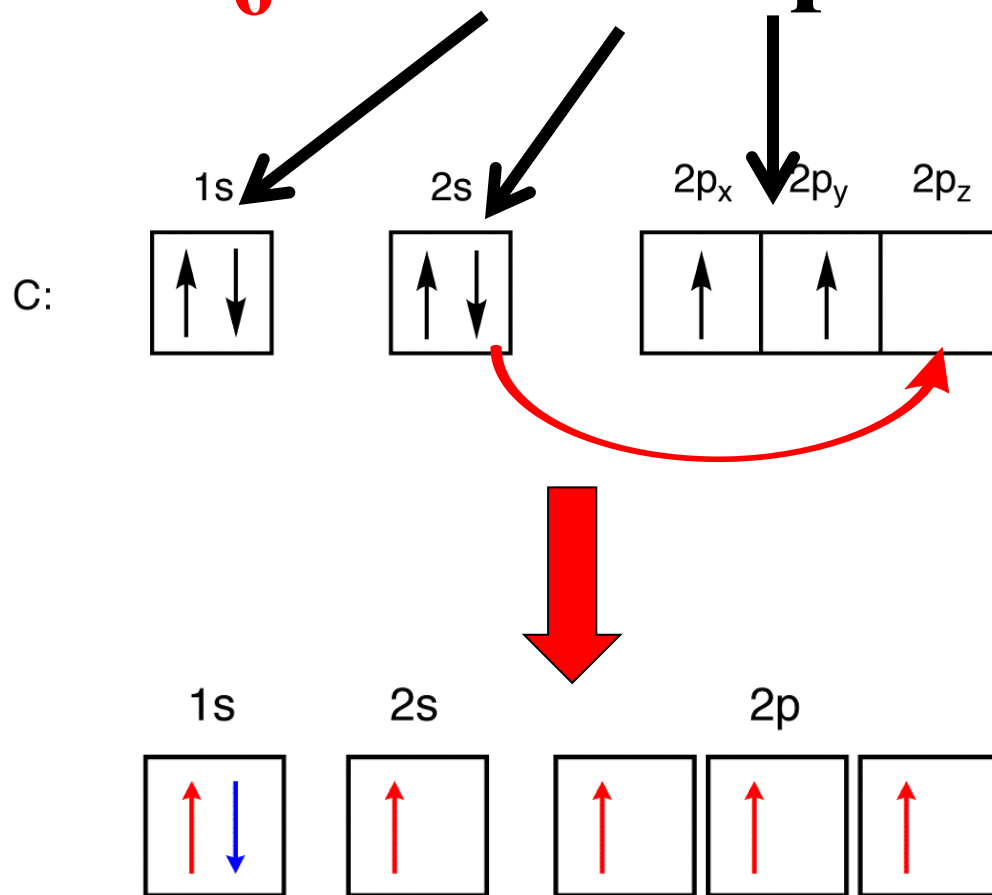
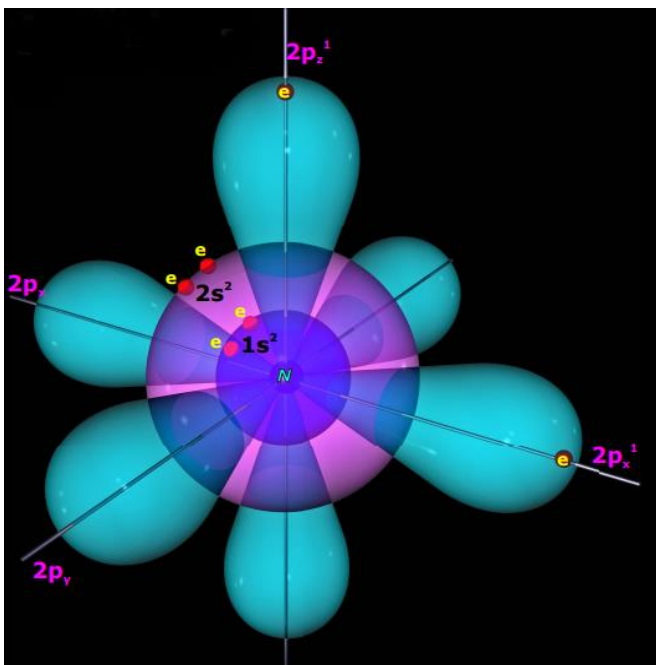
UVOD U ORGANSKU HEMIJU

Kod većine
organskih veza
elektroni nisu
jednako dijeljeni
:polarna kovalentna
veza

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

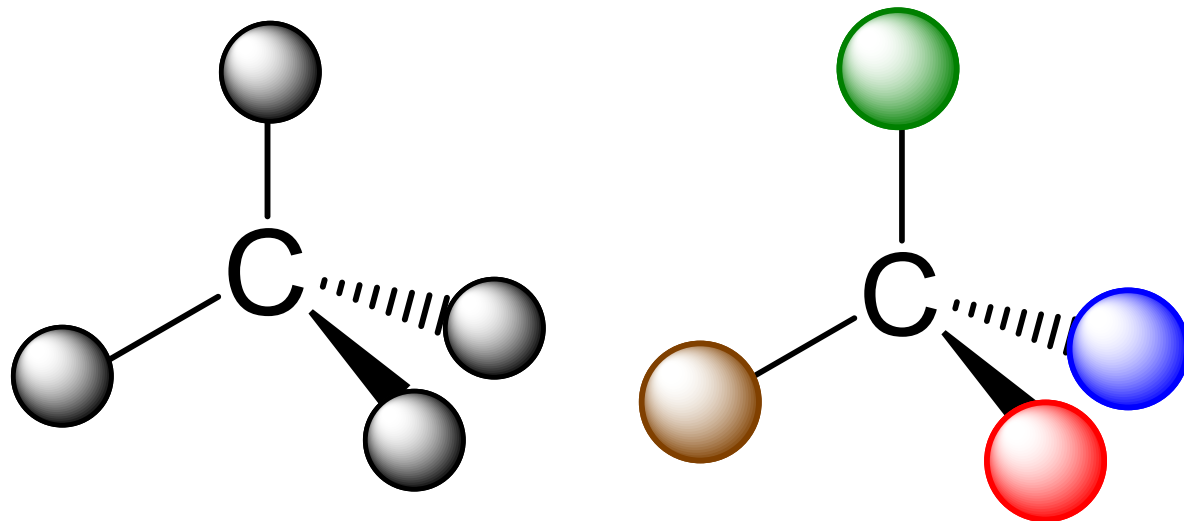

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

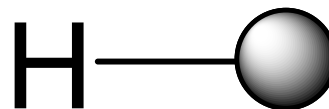

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

Ugljenik je uvijek
ČETVOROVALENTAN!

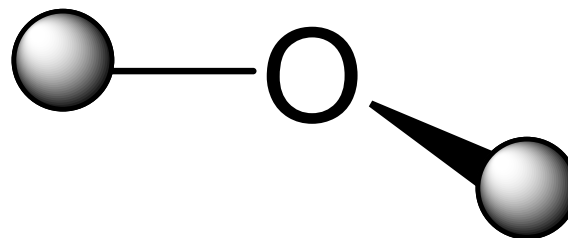

Vodonik je uvijek
JEDNOVALENTAN!

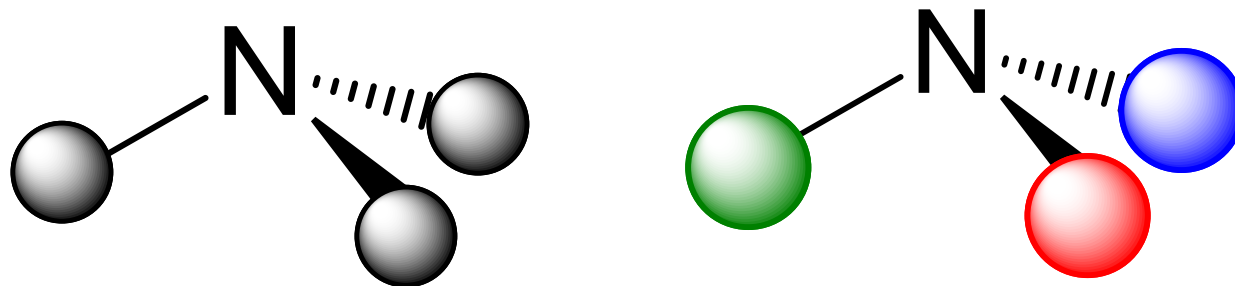

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

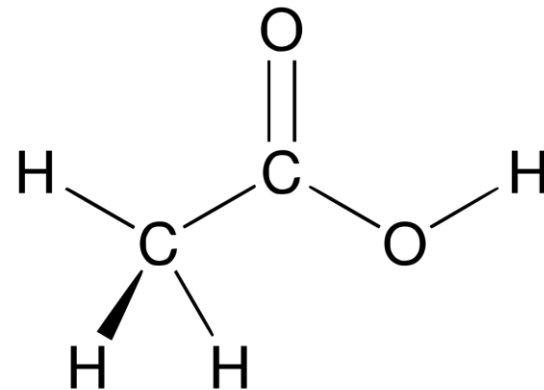
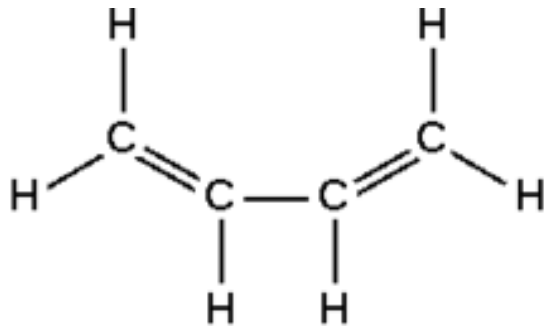
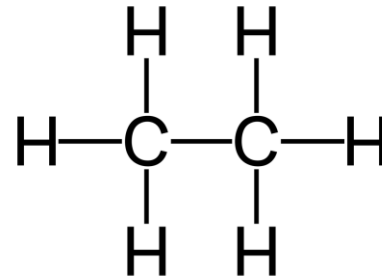
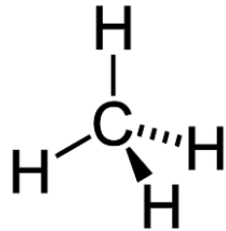
Kiseonik je uvijek
DVOVALENTAN!

Azot je uvijek
TROVALENTAN!

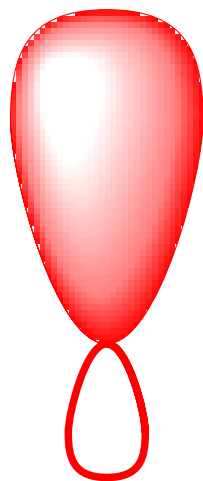
UVOD U ORGANSKU HEMIJU

~~Hibridizacija je model koji podrazumijeva preklapanje atomskih orbitala pri čemu nastaju molekulske.~~

Na taj način se objašnjava prostorni izgled molekula.

HIBRIDIZACIJA

izgled sp -hibridne orbitale

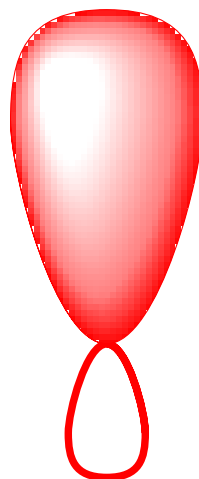
Tri tipa hibridizacije

sp^3 hibridizacija

sp^2 hibridizacija

sp hibridizacija

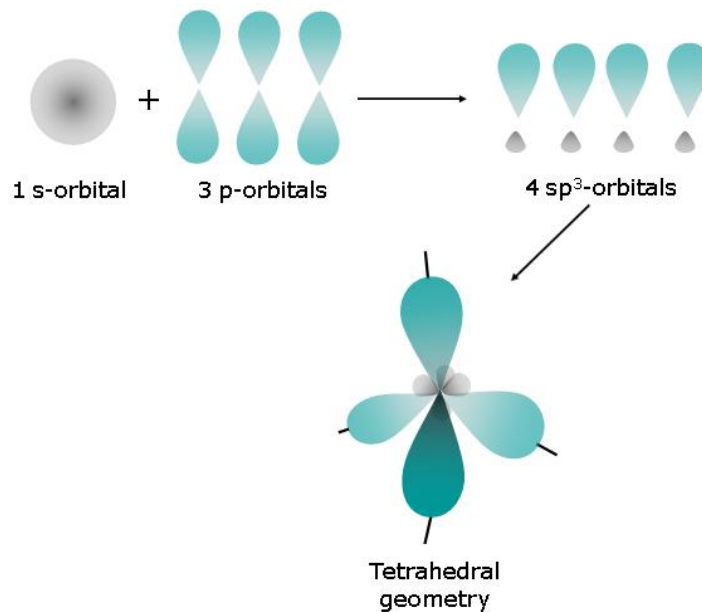
izgled sp -hibridne orbitale

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

Tri tipa hibridizacije

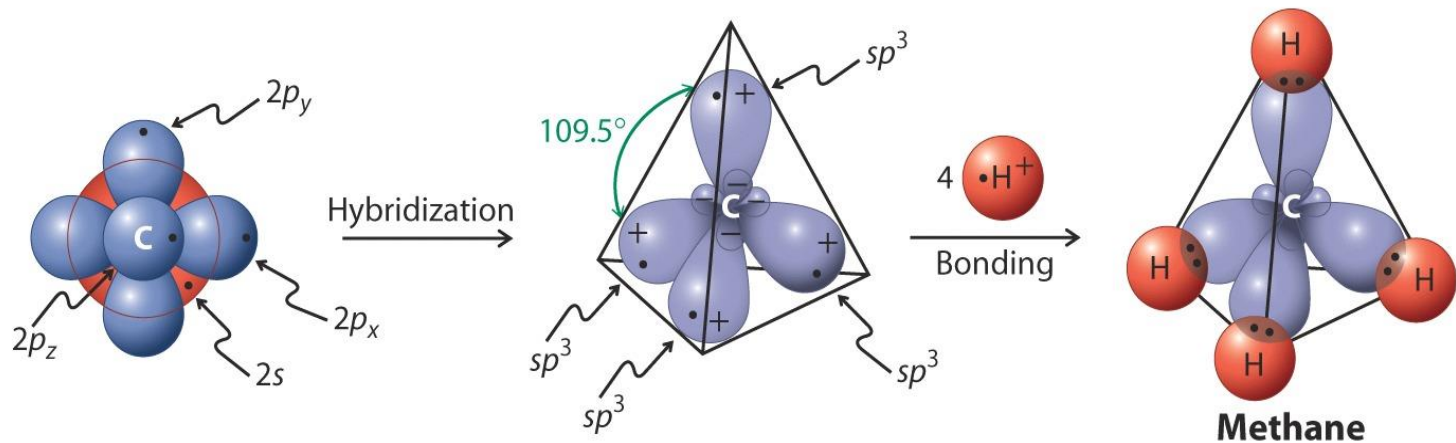
sp^3 hibridizacija

Tri tipa hibridizacije

sp^3 hibridizacija

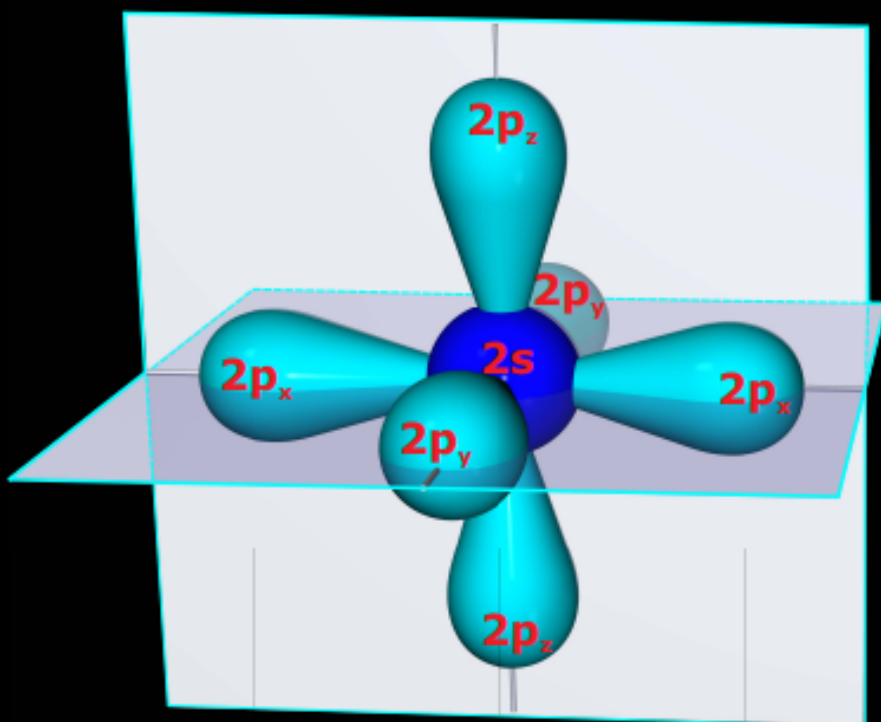

PRIMER ETANA : **FORMALNI PROCES** POSTAJANJE ETANA IZ ELEMENATA - **C I H** ATOMA.

(U REALNIM USLOVIMA ETAN I DRUGA ORGANSKA JEDINJENJA PRAKTIČNO NIKADA NE POSTAJU DIREKTNO IZ ELEMENATA).

I. sp^3 HIBRIDIZACIJA ATOMSKIH ORBITALA UGLJENIKA

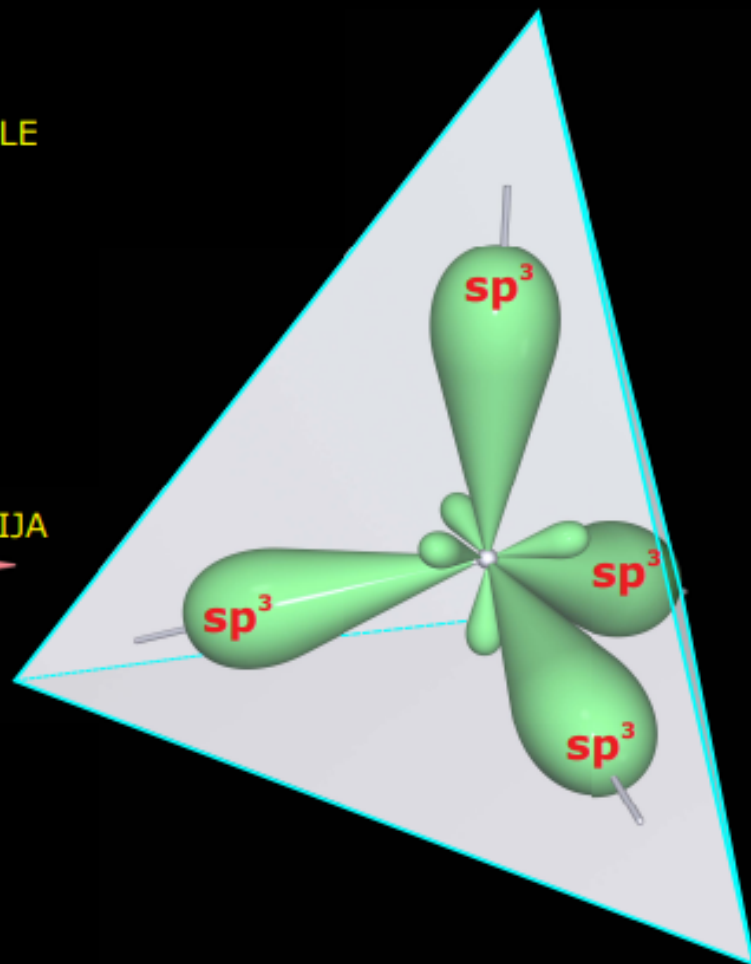
$(2s^2) + (2p_x^1) + (2p_y^1) + (2p_z^0) = 4 \ 2sp^3$ HIBRIDIZOVANE ORBITALE

NEHIBRIDIZOVANE ORBITALE **C** ATOMA U

VALENTNOM SLOJU: $2s^2, 2p_x^1, 2p_y^1, 2p_z$

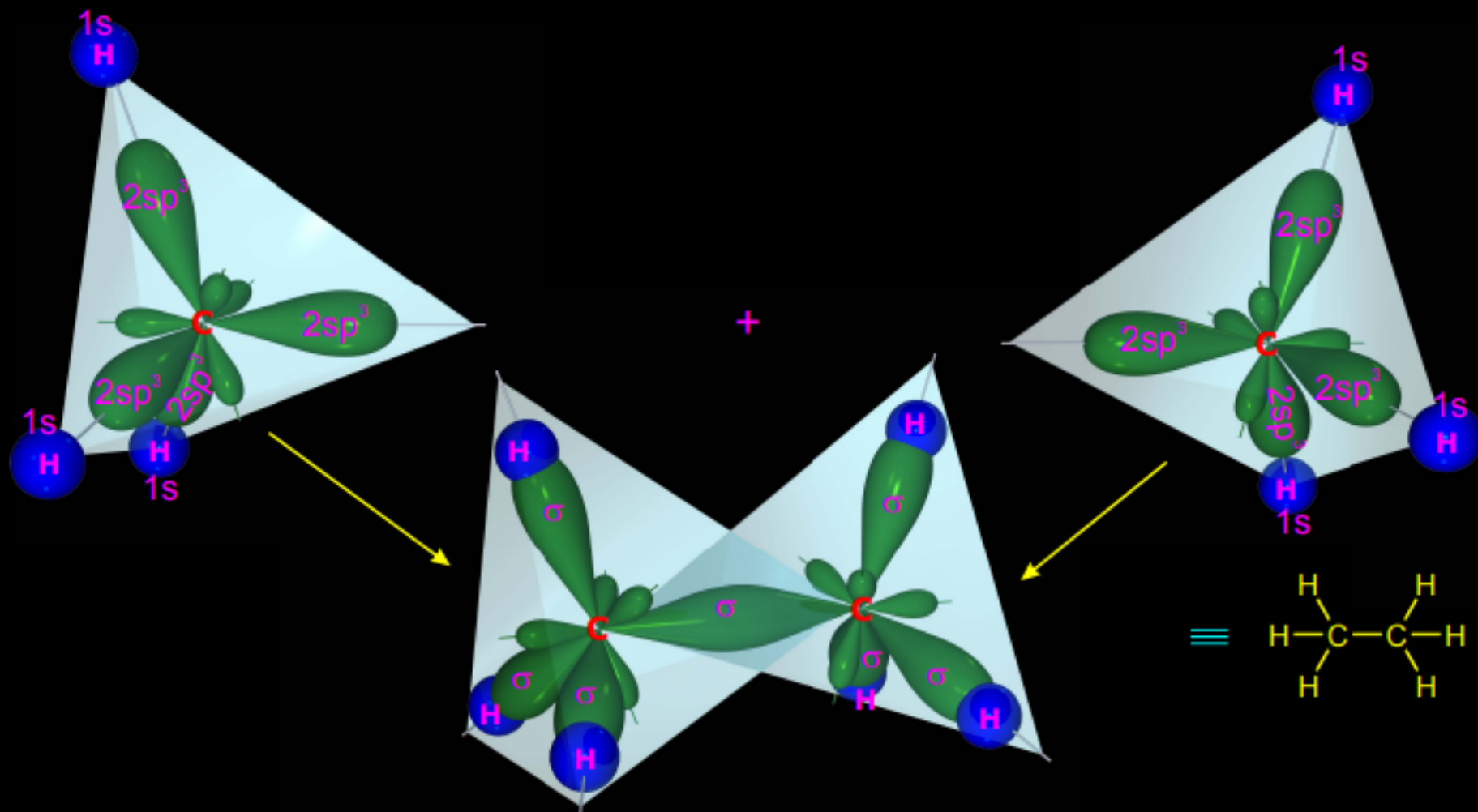
sp^3
HIBRIDIZACIJA

4 sp^3 HIBRIDIZOVANE ORBITALE **C** ATOMA

FORMALNO POSTAJANJE ETANA IZ ELEMENATA (C i H).

U OVOM FORMALNOM PROCESU, **ČEONO SE PREKLAPAJU** sp^3 HIBRIDIZOVANE ATOMSKE ORBITALE 2 C ATOMA KAO I 1s (NEHIBRIDIZOVANE) ATOMSKE ORBITALE 6 H ATOMA. PRI TOME, POSTAJU NOVE, JEDNOSTRUKKE C-C I C-H VEZE, KOJE SE OZNAČAVAJU KAO σ (SIGMA) VEZE.

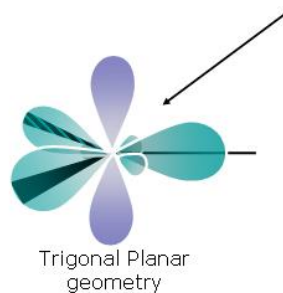
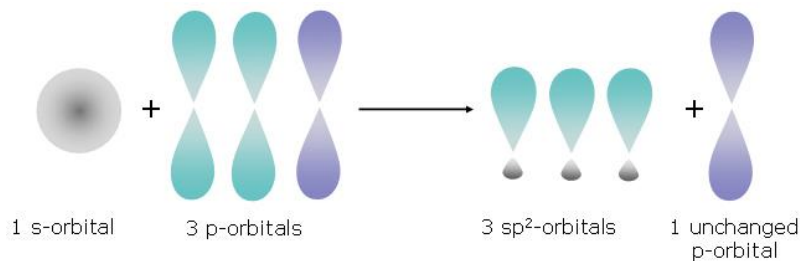

Tri tipa hibridizacije

sp^3 hibridizacija

sp^2 hibridizacija

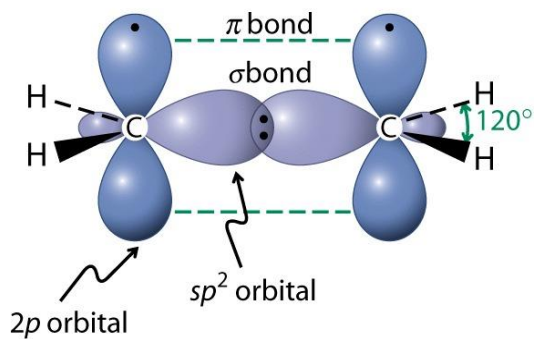
UVOD U ORGANSKU HEMIJU

Tri tipa hibridizacije

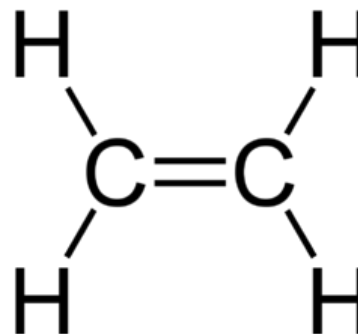

sp^3 hibridizacija

sp^2 hibridizacija

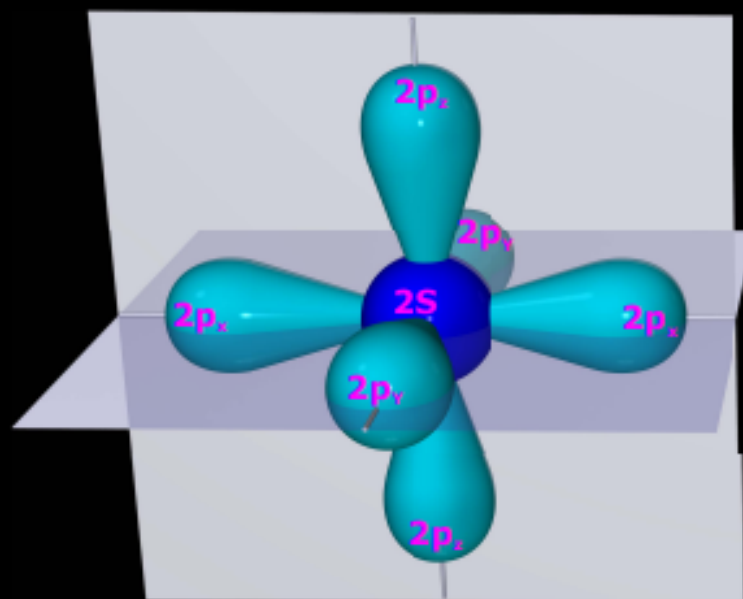
Ethene

PRIMER ETENA : **FORMALNI PROCES** POSTAJANJE ETENA IZ ELEMENATA - **C I H** ATOMA (U REALNIM USLOVIMA ETEN I DRUGA ORGANSKA JEDINJENJA PRAKTIČNO NIKADA NE POSTAJU DIREKTNO IZ ELEMENATA).

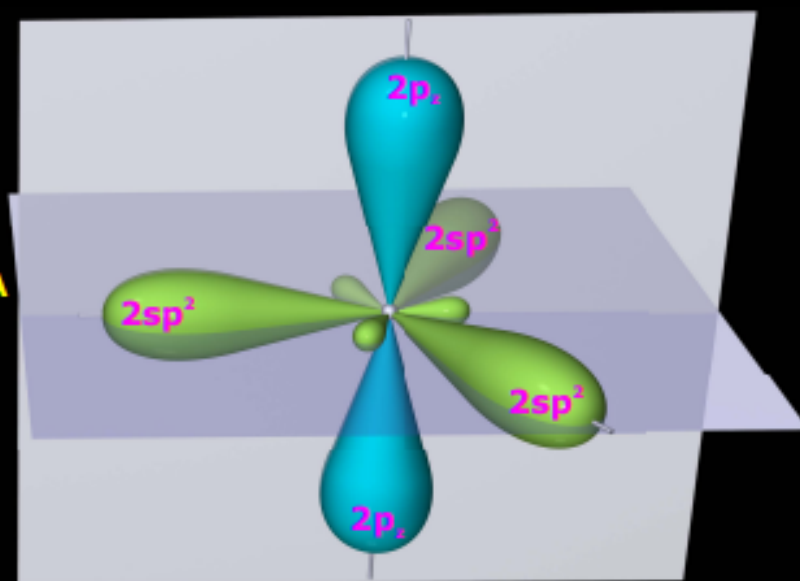
I. sp^2 HIBRIDIZACIJA ATOMSKIH ORBITALA UGLJENIKA

$(2s^2) + (2p_x^1) + (2p_y^1) + (2p_z^0) =$ TRI sp^2 HIBRIDIZOVANE ORBITALE + JEDNA NEHIBRIDIZOVANA $2p_z^1$

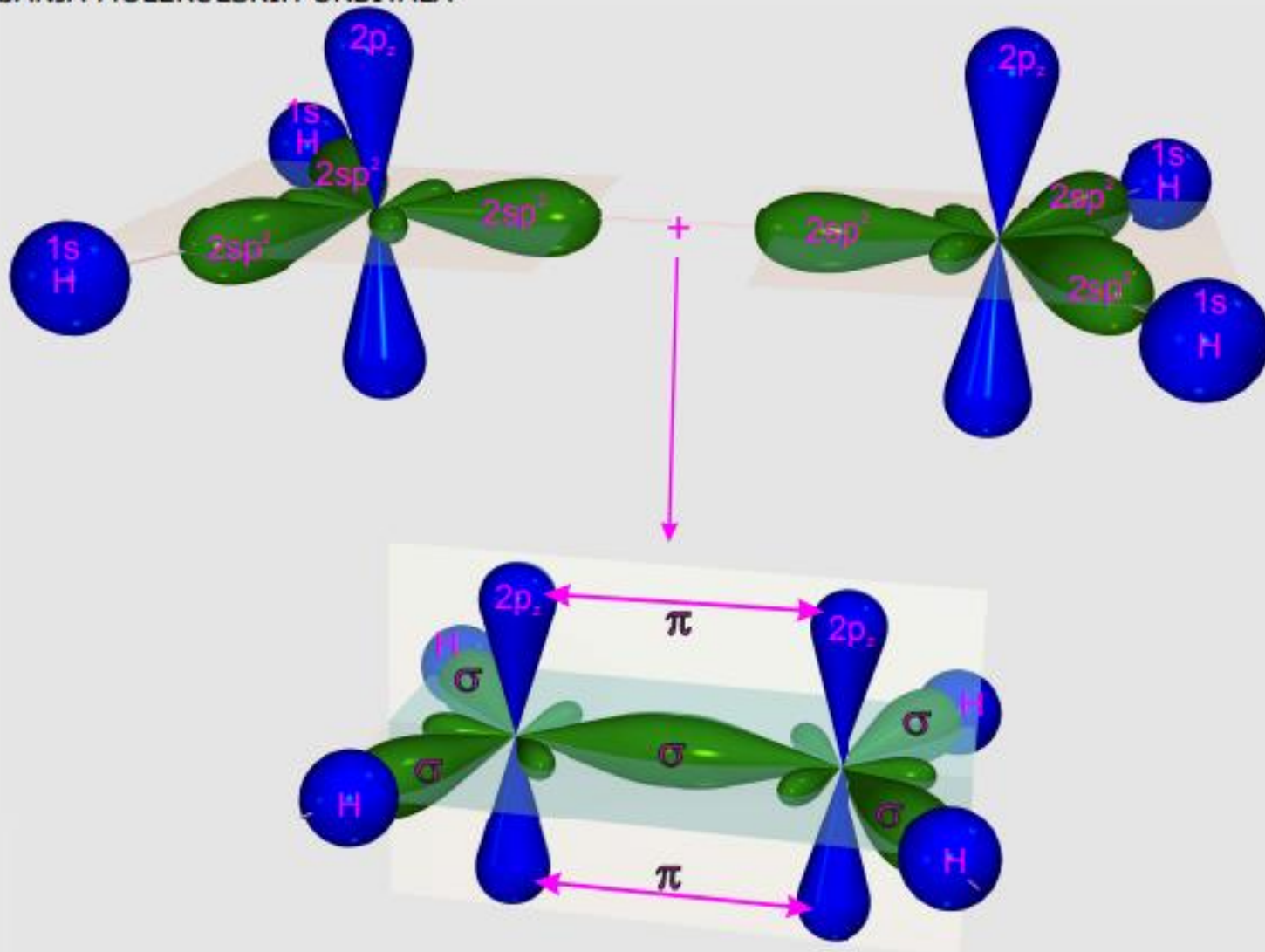
NEHIBRIDIZOVANE ORBITALE C ATOMA U VALENTNOM SLOJU: $2s^2, 2p_x^1, 2p_y^1, 2p_z^0$

sp^2
HIBRIDIZACIJA

TRI sp^2 HIBRIDIZOVANE ORBITALE ATOMSKE ORBITALE C ATOMA + JEDNA NEHIBRIDIZOVANA ORBITALA ($2p_z$)

PREKLAPANJE ATOMSKIH ORBITALA **2 C** ATOMA (3 HIBRIDIZOVANE sp^2 KAO I JEDNE NEHIBRIDIZOVANE $2p_z$, ZA SVAKI **C** ATOM) I $1s$ ATOMSKIH ORBITALA **4 H** ATOMA - PROCES FORMIRANJA NOVIH HEMIJSKIH VEZA I POSTAJANJA MOLEKULSKIH ORBITALA

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

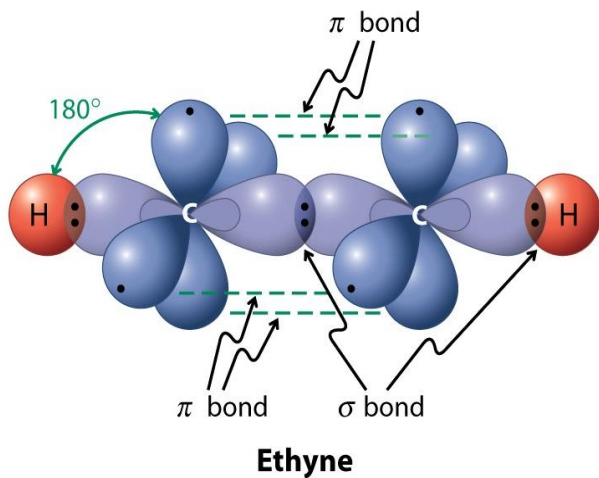
Tri tipa hibridizacije

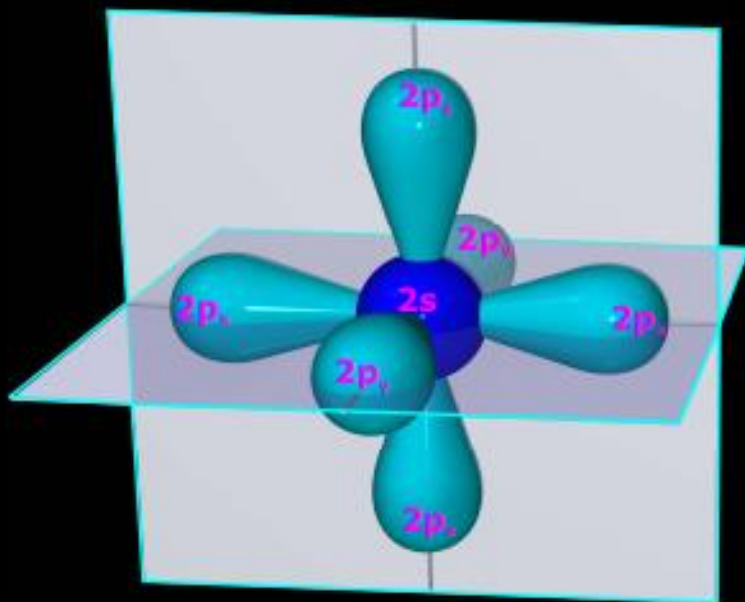

sp^3 hibridizacija

sp^2 hibridizacija

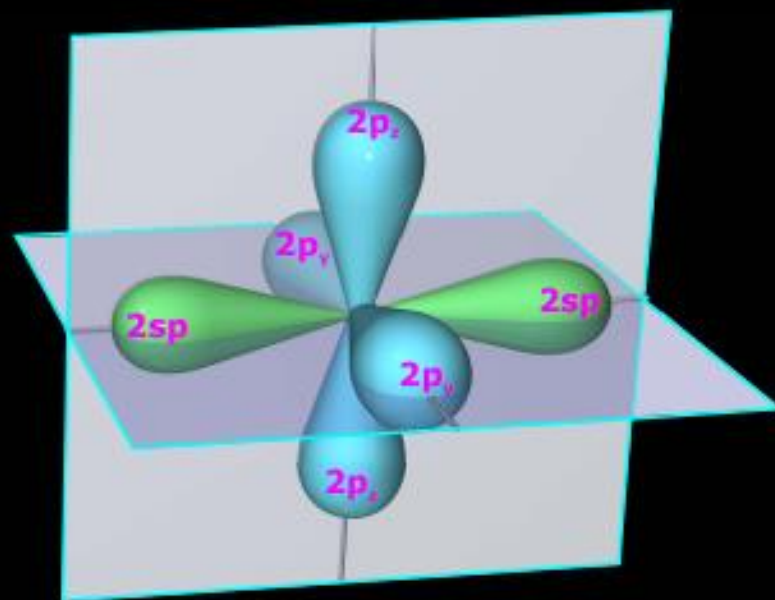
sp hibridizacija

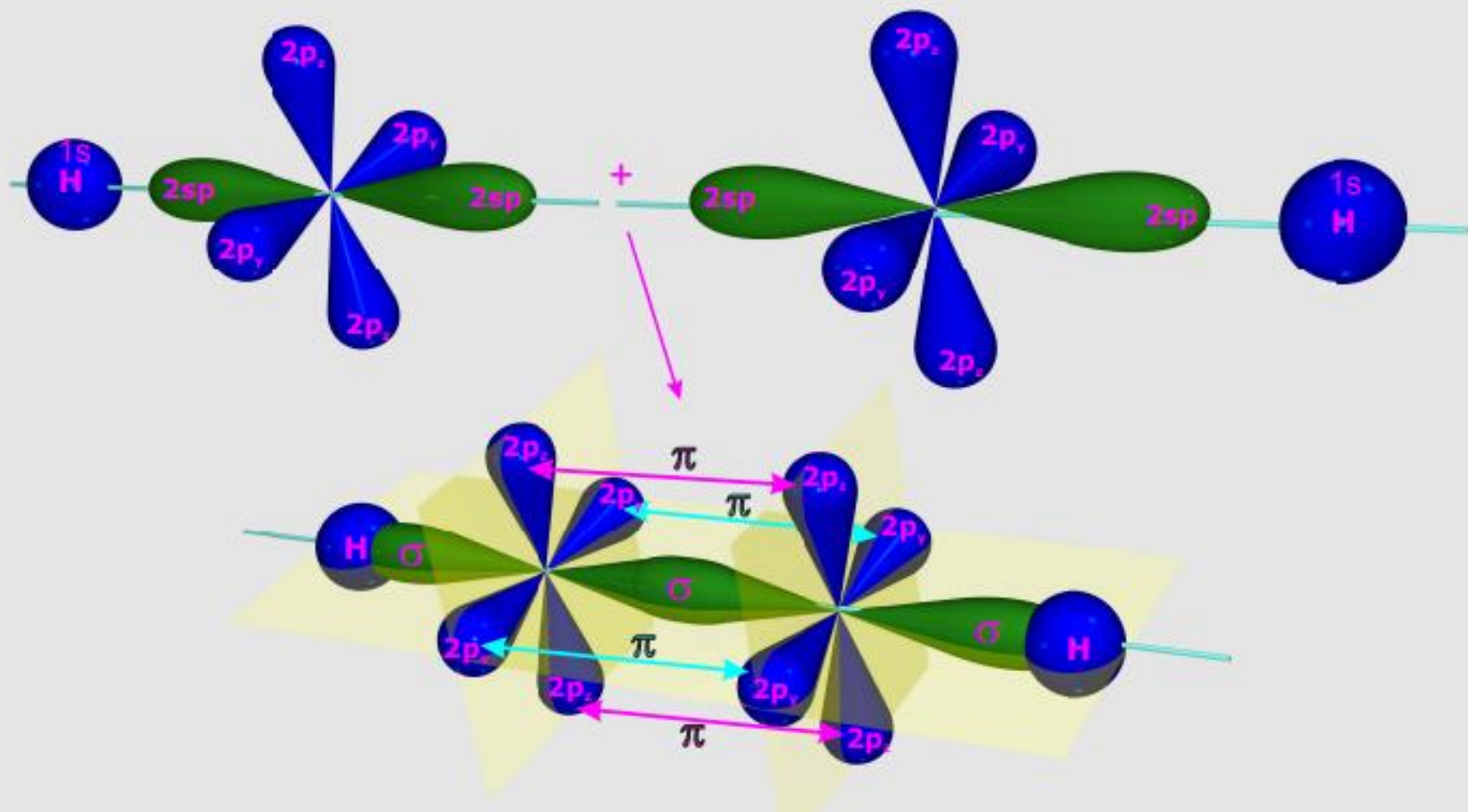
NEHIBRIDIZOVANE ORBITALE C ATOMA U
VALENTNOM SLOJU: $2s^2, 2p_x^1, 2p_y^1, 2p_z^1$

sp
HIBRIDIZACIJA

DVE sp HIBRIDIZOVANE ATOMSKE ORBITALE + DVE
NEHIBRIDIZOVANE ORBITALE ($2p_y + 2p_z$) C ATOMA

PREKLAPANJE ATOMSKIH ORBITALA **2 C** ATOMA (DVE $2sp$ HIBRIDIZOVANE KAO I DVE NEHIBRIDIZOVANE, $2p_x$ I $2p_z$ ORBITALE, SVAKOG C ATOMA POJEDINAČNO) I $1s$ ATOMSKIH ORBITALA **2 H** ATOMA - PROCES POSTAJANJA MOLEKULSKIH ORBITALA I FORMIRANJA NOVIH HEMIJSKIH VEZA (σ I π).

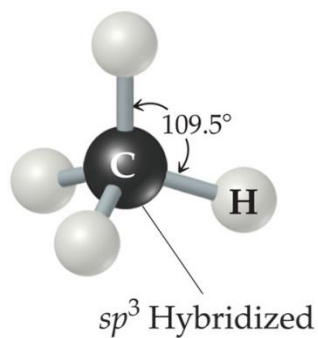
Tri tipa hibridizacije

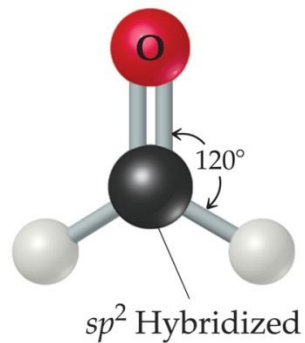
sp^3 hibridizacija

sp^2 hibridizacija

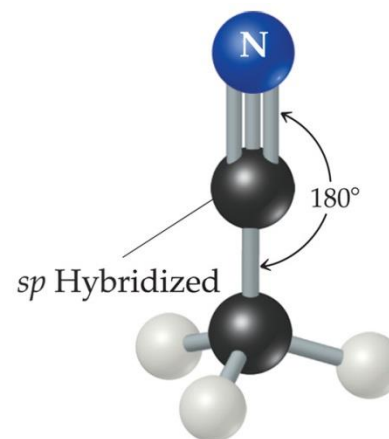
sp hibridizacija

(a) Tetrahedral

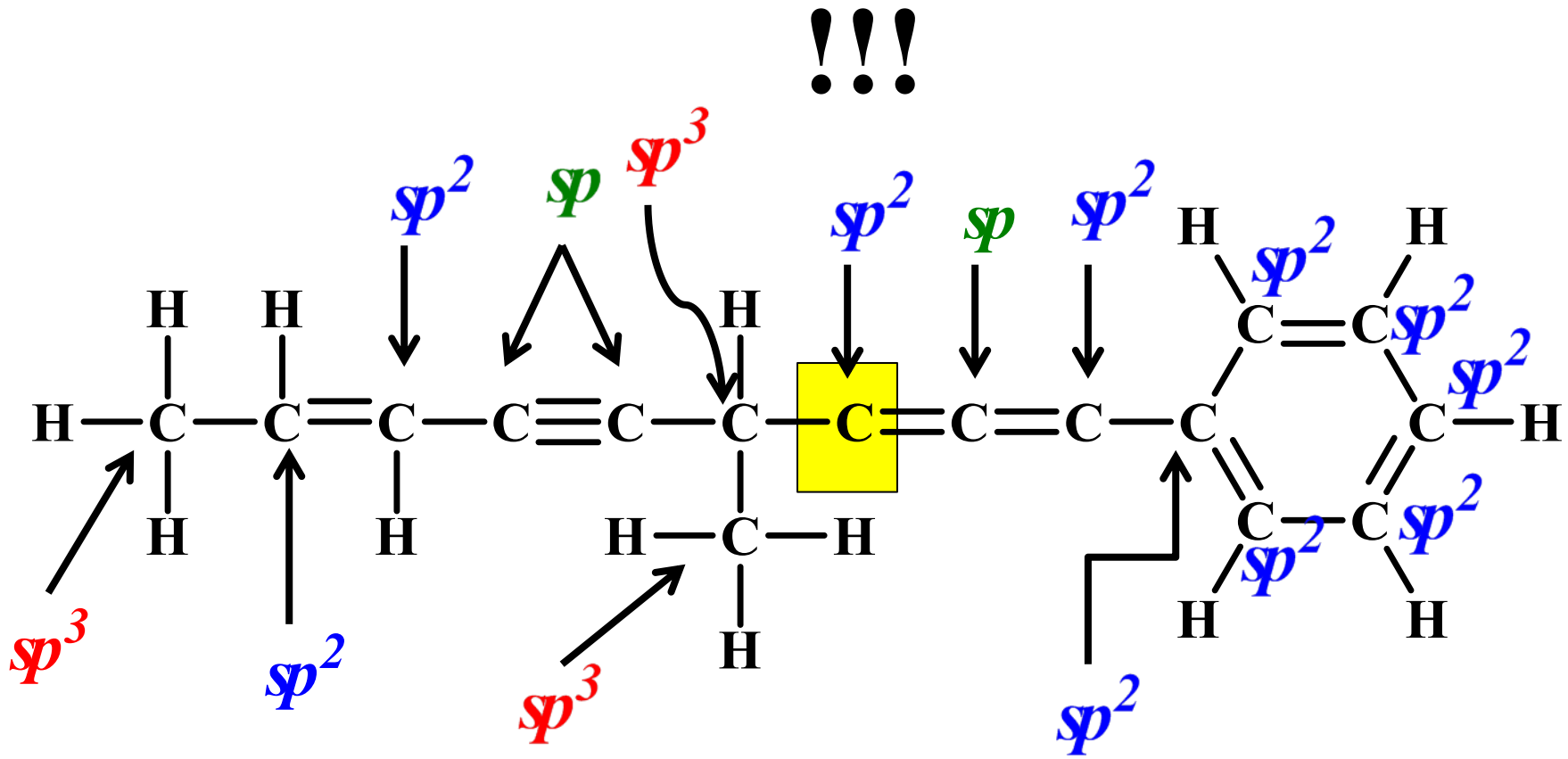
(b) Trigonal planar

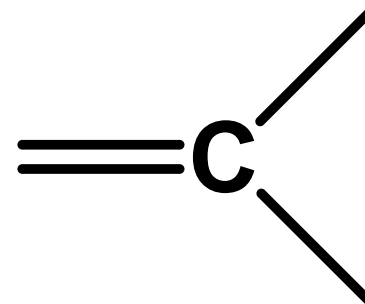
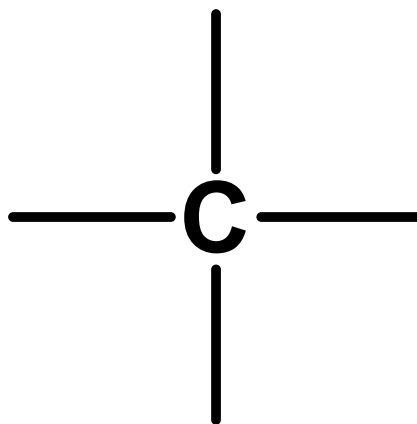
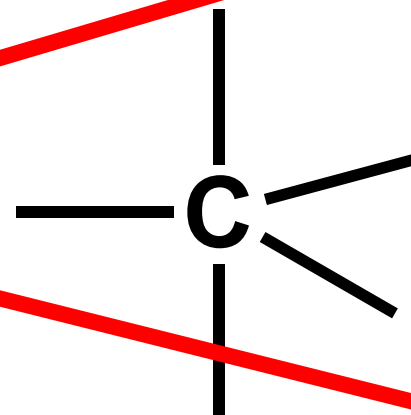
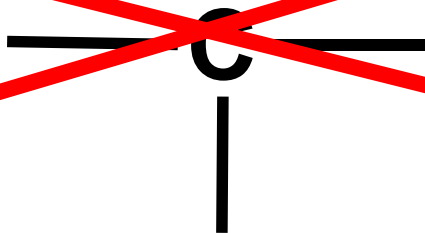
(c) Linear

Odrediti tip hibridizacije za svaki atom ugljenika u datom jedinjenju:

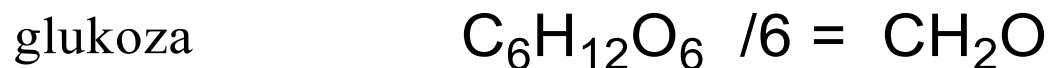

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

EMPIRIJSKE FORMULE

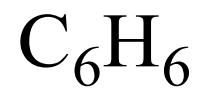
Predstavljaju cjelobrojni odnos atoma u nekom molekulu

MOLEKULSKE FORMULE

Daju tačan broj svih atoma u nekom molekulu

benzen

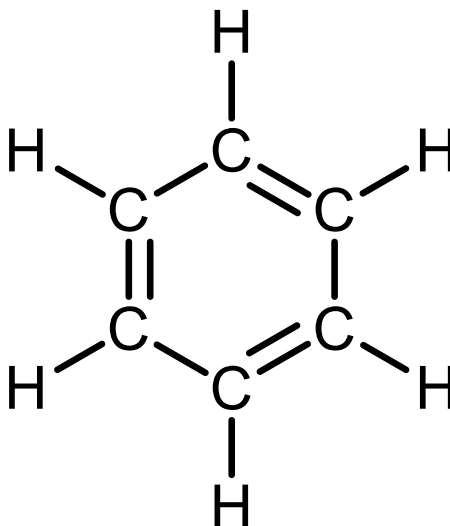
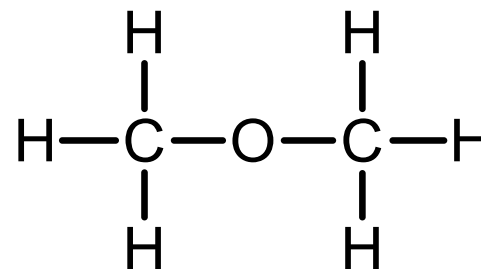
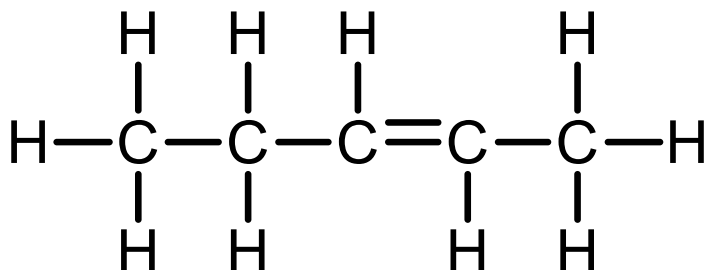

glukoza

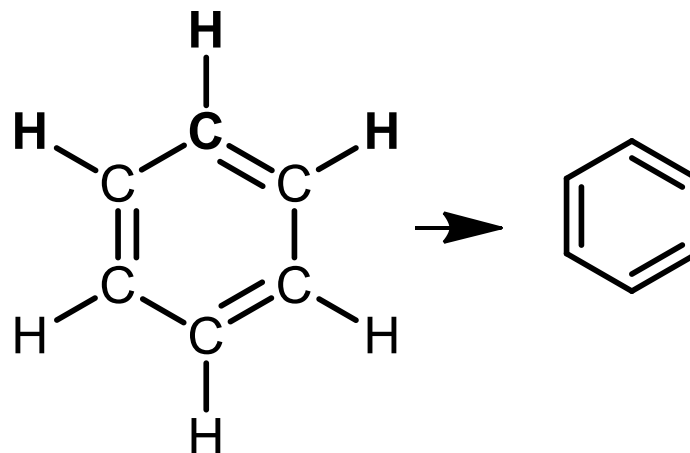
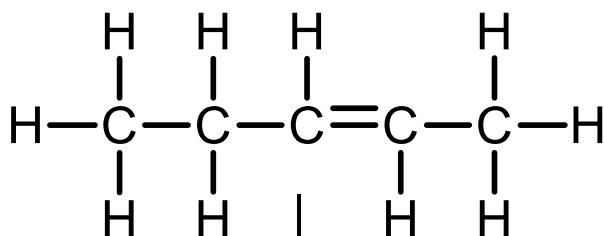
STRUKTURNE (konstitucione) FORMULE

Prikazuju detaljan raspored hemijskih veza i atoma u molekulu

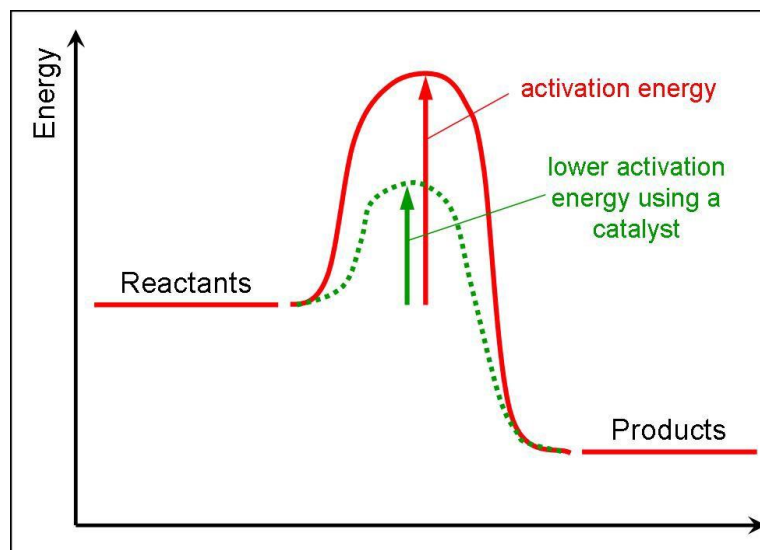
RACIONALNE (kondezovane) FORMULE

Prikazuju sažete strukturne formule

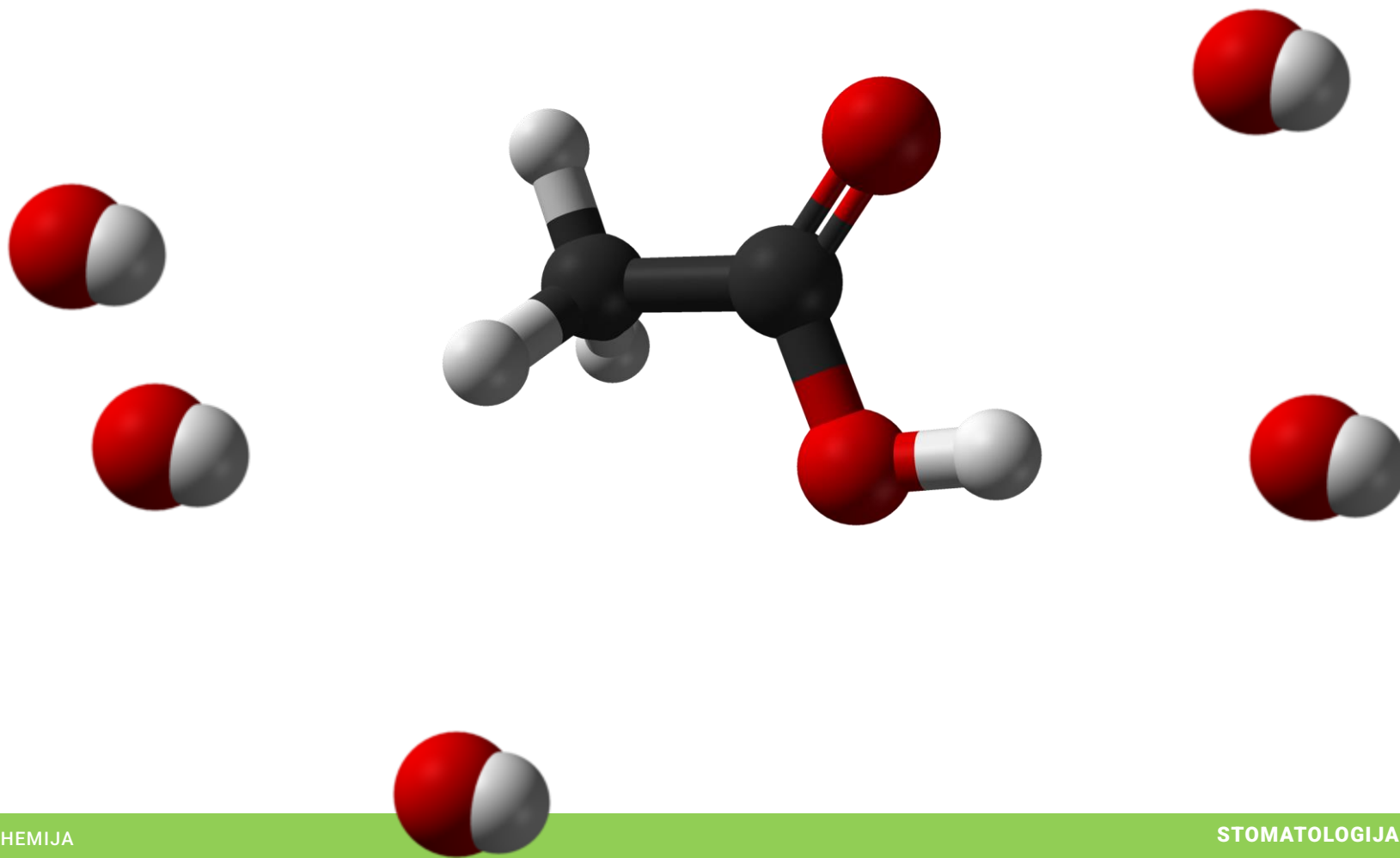
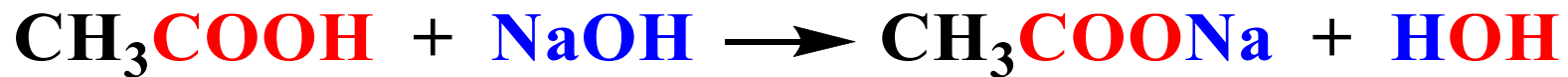

Za razliku od neorganskih, **organske reakcije** su često spore.

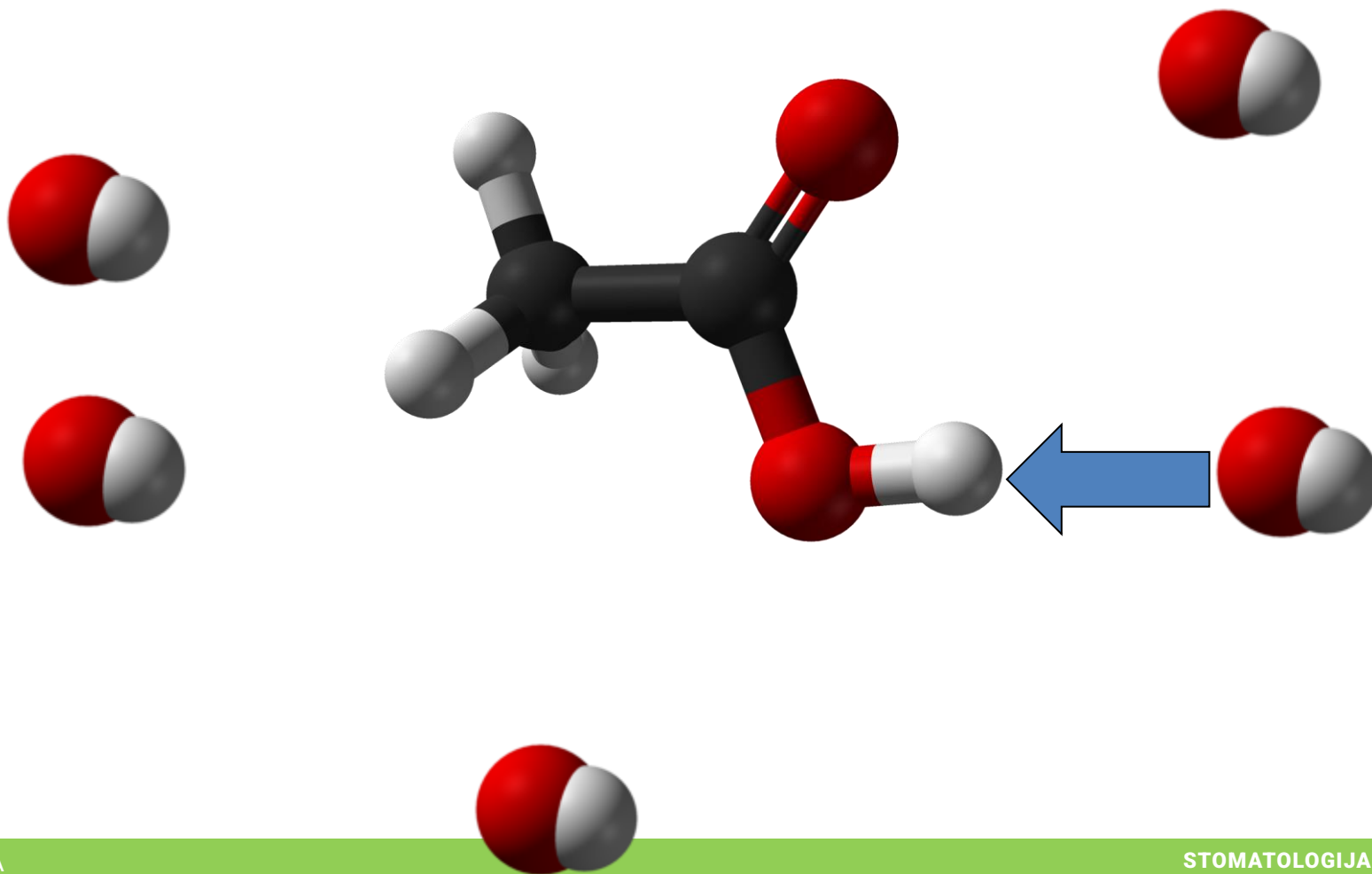
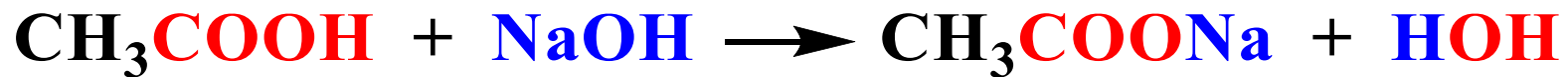
Za odvijanje bioloških procesa to nije prihvatljivo, pa organske (=biohemijske) transformacije ubrzavaju enzimi (po strukturi proteini).

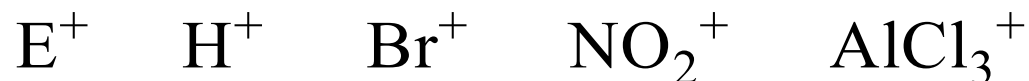
UVOD U ORGANSKU HEMIJU

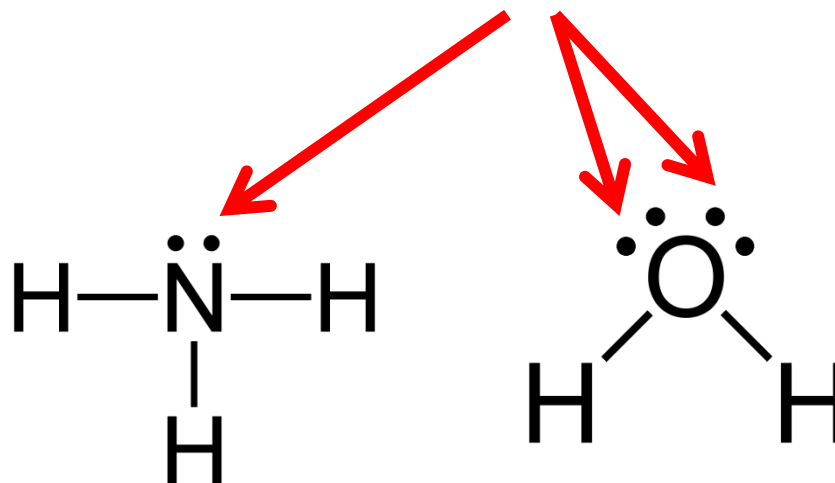
UVOD U ORGANSKU HEMIJU

ELEKTROFILI („vole elektrone“)

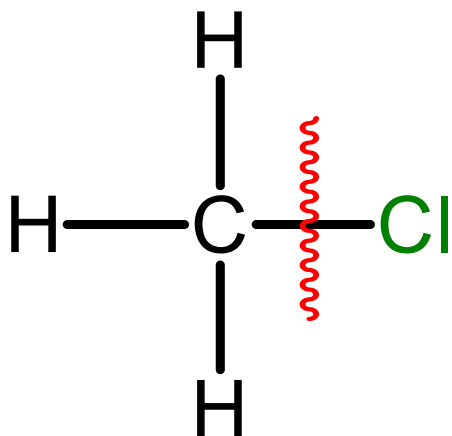
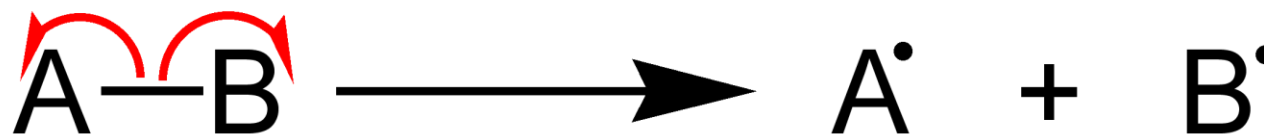
NUKLEOFILI („vole jezgro“)

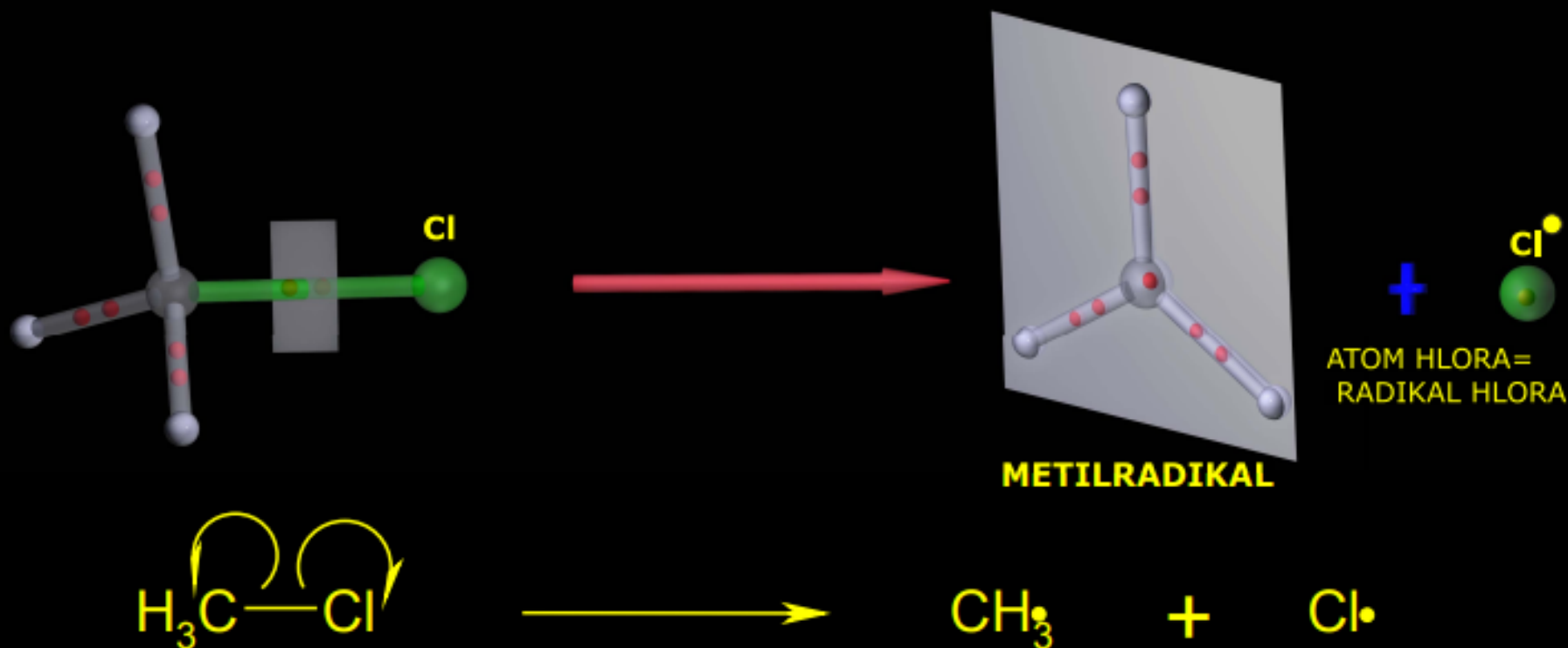
RASKIDANJE KOVALENTNE VEZE

HOMOLITIČKO

Slobodni radikali

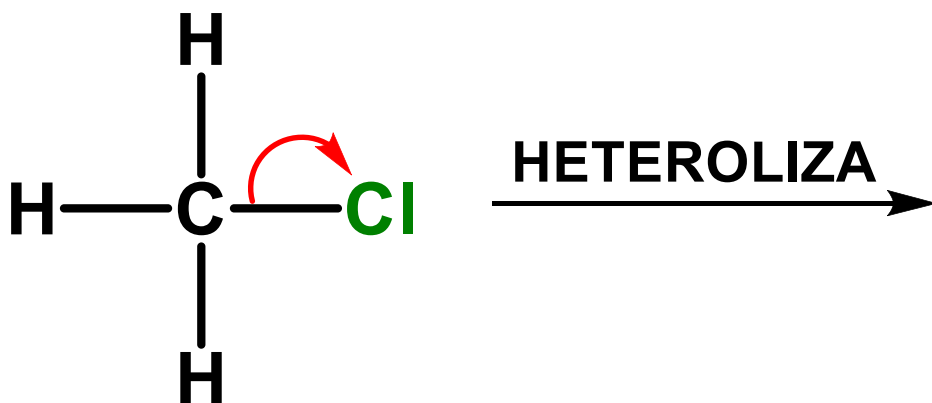

HOMOLITIČKO RASKIDANJE KOVALENTNE VEZE: POSTAJU RADIKALI
HOMOLITIČKIM (SIMETRIČNIM) RASKIDANJEM KOVALENTNE VEZE. ELEKTRONSKI PAR KOJI
TU VEZU ČINI SE "RASPARUJE" I PO JEDAN ELEKTRON PRELAZI NA JEDAN ODN. DRUGI
ATOM. TAKO POSTAJU DVE ELEKTRO-NEUTRALNE ČESTICE KOJE SE OZNAČAVAJU KAO
RADIKALI (IMAJU JEDAN NESPARENI ELEKTRON). PRIMER: HOMOLITIČKO RASKIDANJE VEZE
C-Cl U HLOR-METANU. POSTAJU DVA RADIKALA: METIL RADIKAL I ATOM HLORA KOJI JE
UJEDNO I RADIKAL HLORA (IMA NESPARENI ELEKTRON).

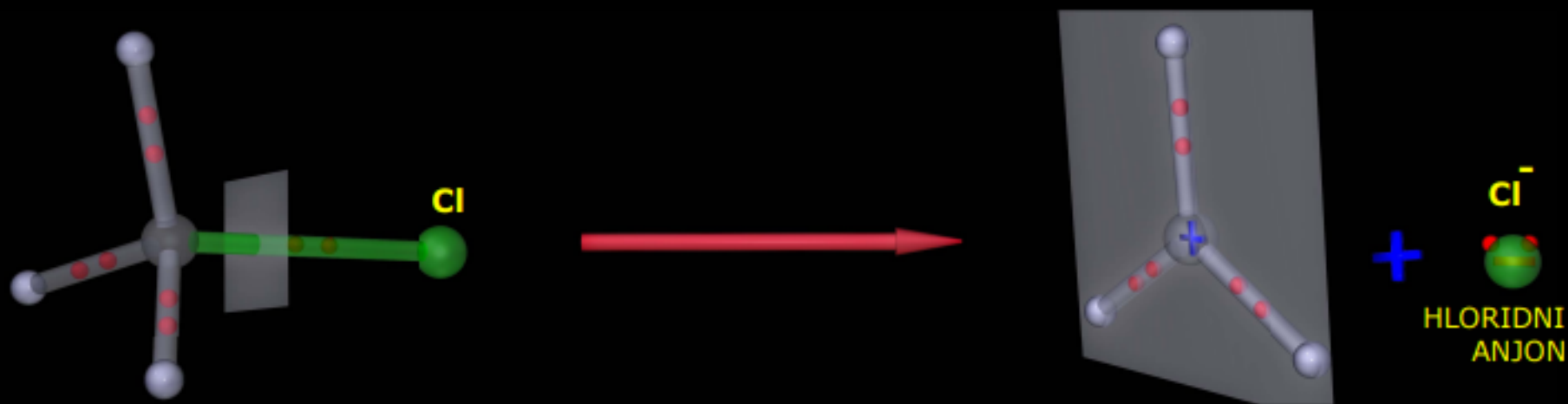
RASKIDANJE KOVALENTNE VEZE

HETEROLITIČKO

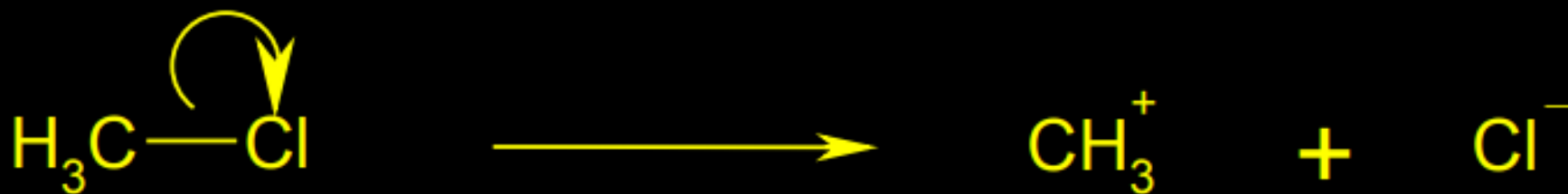

joni

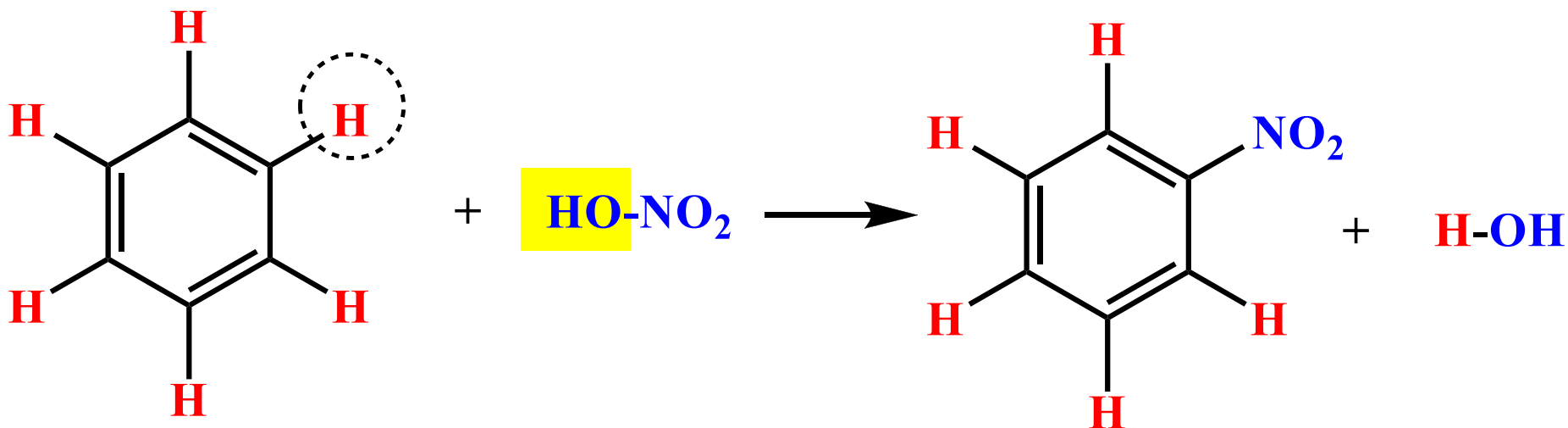
HETEROLITIČKO RASKIDANJE KOVALENTNE VEZE: POSTAJU JONI
HETEROLITIČKIM RASKIDANJEM KOVALENTNE VEZE. ELEKTRONSKI PAR KOJI TU VEZU
ČINI PRELAZI SAMO NA JEDAN ATOM. TAKO POSTAJU KATJONI I ANJONI.
PRIMER: HETEROLITIČKO RASKIDANJE VEZE C-Cl U HLOR-METANU.
POSTAJE JONSKI PAR: KARBOKATJON (METILKARBOKATJON I HLORIDNI ANJON).

METILKARBOKATJON

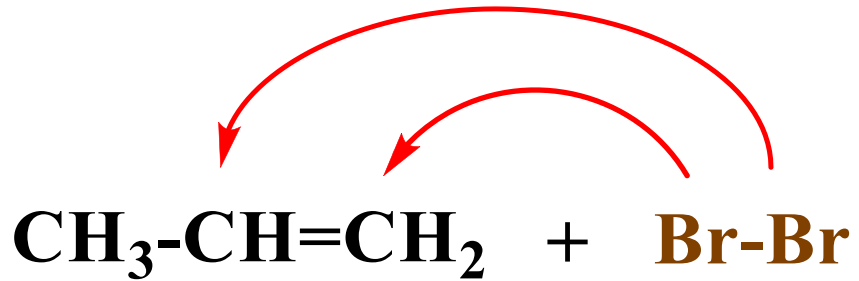

SUPSTITUCIJA (zamjena)

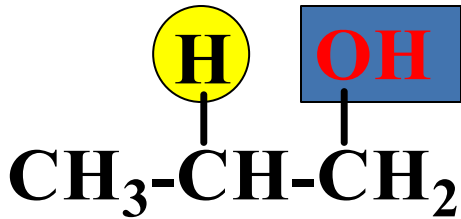
Iz dva molekula nastaju nova dva molekula!

ADICIJA (dodavanje)

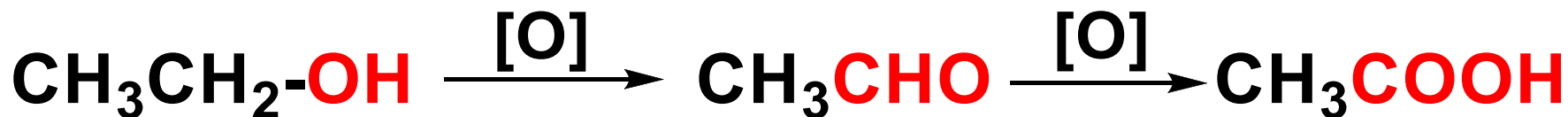
Iz dva molekula nastaje jedan novi!

ELIMINACIJA (oduzimanje)

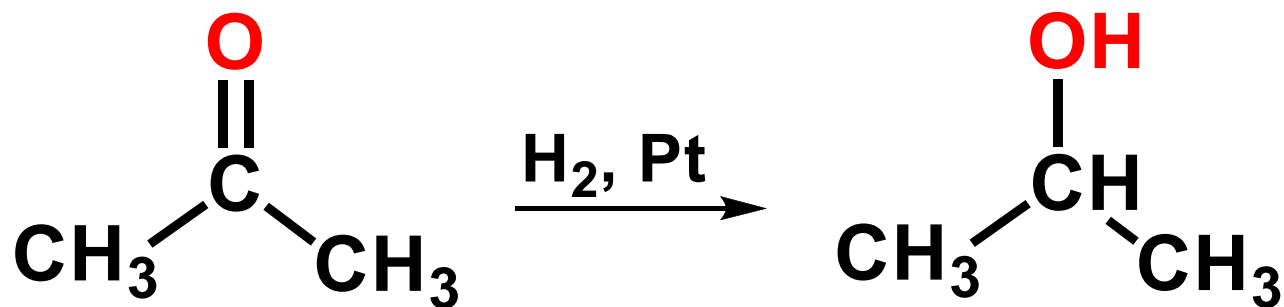
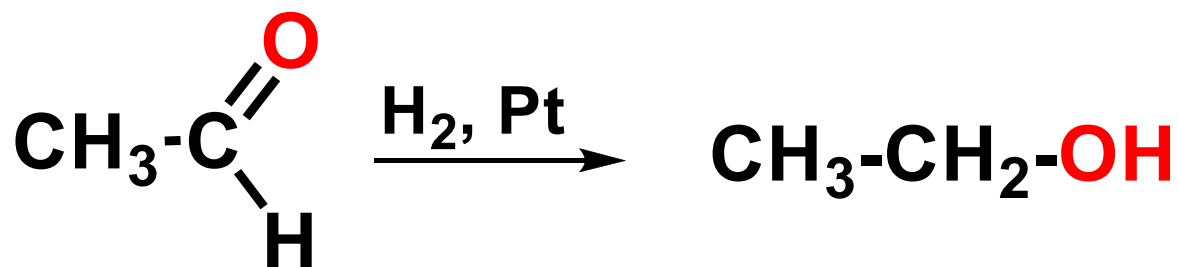
Iz jednog molekula nastaju dva nova!

OKSIDACIJA

Oksidacija je oduzimanje vodonika i (najčešće) dodavanje kiseonika.

REDUKCIJA

Redukcija je dodavanje vodonika i (najčešće) oduzimanje kiseonika.

UVOD U ORGANSKU HEMIJU

